

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İşletme Ana Bilim Dalı

**TUNCELİ İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK
İŞLETMELERİNİN YAPISAL VE EKONOMİK
ANALİZİ VE PAZARLAMA DURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

Nehir AKSU

165100123

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yasin AKSOY

İstanbul, 2017

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İşletme Ana Bilim Dalı

**TUNCELİ İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK
İŞLETMELERİNİN YAPISAL VE EKONOMİK
ANALİZİ VE PAZARLAMA DURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

Nehir AKSU

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

21/07/2017

Enstitümüz İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden 165100123 numaralı **Nehir AKSU** “*İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “**Tunceli İlinde Faaliyet Gösteren Alabalık İşletmelerinin Yapısal ve Ekonomik Analizi ve Pazarlama Durumu**” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 03.07.2017 tarih ve 2017/11 sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 39. maddesi gereğince (90) dakika süre ile savunmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 3 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. YASİN AKSOY

UYE
DOÇ.DR. EVREN AYRANCI

ÜYE
YRD. DOÇ. DR. EBUR GÖZÜKARA

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Tunceli İlinde Faaliyet Gösteren Alabalık İşletmelerinin Yapısal ve Ekonomik Analizi ve Pazarlama Durumu” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26.07.2017

Nehir AKSU

ONAY

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

26.07.2017

Nehir AKSU

ÖZET

TUNCELİ İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK İŞLETMELERİNİN YAPISAL VE EKONOMİK ANALİZİ VE PAZARLAMA DURUMU

Nehir AKSU

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yasin AKSOY

Temmuz, 2017- 74 Sayfa

Bu çalışmada Tunceli İli'nde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik işletmelerinin yapısı, yönetim durumu, pazarlama durumu ve finansal özelliklerinin belirlenmesi keşifsel olarak amaç edinilmiştir.

İşletmelerin yönetim ve organizasyon yapısına bakıldığında, işletmelerin % 84'ünün şahıs firması olduğu ve yönetimin genellikle işletme sahibi tarafından yürütüldüğü belirlenmiştir. İşletmelerde, işleme, paketlenme, nakliye ve insan kaynakları birimlerinin hiç olmadığı tespit edilmiştir. İşletmelerin % 100'ünde üretim birimi, % 12'sinde kalite kontrol birimi, % 32'sinde pazarlama birimi, % 28'inde muhasebe birimi, % 28'inde satın alma birimi ve % 4'ünde AR-GE biriminin olduğu görülmüştür. Bu sayılar işletmelerin tam teşekküllü bir örgüt yapısında olmadıklarını istatistiksel olarak ifade etmektedir.

Üretilen balıkların %31,82 oranında toptancıya, % 29,55 oranında perakende, % 22,72 oranında işletmeye ait lokantada ve % 15,90 oranında da fabrikalara satıldığı tespit edilmiştir.

Pazarlama konusunda ticari ilişkilerin önemli olduğu ve pazarların yakın olmasının ise önemli olmadığı belirlenmiştir.

Bu çalışmada yem giderleri toplam işletme giderlerinin % 68,03'ünü oluşturmuştur. Yem giderlerinin ardından ikinci sıradaki en büyük gider ise % 7,11 ile yavru giderlerdir. İşletmelerde ekonomik rantabilite ortalama %34,91 bulunmuştur. Bu oran alabalık işletmelerinin karlı olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Tunceli, Su Ürünleri Yetiştiriciliği, Ekonomik Analiz, Pazarlama.

ABSTRACT

STRUCTURAL AND ECONOMIC ANALYSIS AND MARKETING STATUS OF TROUT FARMING ENTERPRISES IN TUNCELI

Nehir AKSU

Master Science Thesis, Department of Business Administration

Advisor: Asst. Prof. Dr. Yasin AKSOY

July, 2017 - 74 pages

In this study, determination of the structure, management status, marketing status and financial characteristics of trout farming enterprises operating in Tunceli Province is aimed at exploratory purposes.

When the management and organization structure of the enterprises are examined, it is determined that 84% of the enterprises are privately owned and the management is usually carried out by the business owner. There are no processing, packaging, transport and human resources units at the enterprises. It is seen that 100% of the enterprises have production units, 12% are quality control units, 32% are marketing units, 28% are accounting units, 28% are purchasing units and 4% are AR-GE units.

It has been determined that the fish produced are sold in 31.82% to wholesale, 29.55% to retail, 22.72% to the restaurant and 15.90% to the factory.

It has been determined that commercial relations are important in marketing and that the proximity of markets is not important.

In this study, feed costs constituted 68.03% of total operating expenses. After the feed expenses, the second highest expenditure goes to the fry with 7,11%. The economic profitability of the enterprises is found to be 34,91% on average. This rate indicates that trout farms are profitable.

Key Words: Tunceli, Aquaculture, Economic Analysis, Marketing.

ÖNSÖZ

Su ürünleri yetiştiriciliği Dünya'da en hızlı gelişen sektörlerden birisidir. Son on yıllık dönemde bu sektör Türkiye'de de en hızlı gelişen sektörlerden birisi olmuştur. Dünya nüfusunun hızla artması, buna karşın gıda kaynaklarının aynı hızla artmıyor olması, bu sektörün devamlı önem kazanacağı anlamına gelmektedir.

Diğer taraftan denizlerden avcılık yoluyla elde edilen su ürünleri giderek tükenmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliği insanlara iyi bir gıda sunmanın yanında denizlerde yapılan avcılık baskısının da hafiflemesine yardımcı olmaktadır.

Bu sektördeki işletmelerin sorunlarının tespit edilmesi ve işletme bilimi bakış açısıyla mevcut durumlarının ortaya çıkarılması da önemli bir konudur. Bu nedenle bu tez çalışması düşünülmüş ve su ürünleri yetiştiriciliği için oldukça uygun su kaynaklarının bulunduğu Tunceli ilinde yürütülmüştür.

Bu tez çalışmamda, yoğun çalışmaları arasında zaman ayırarak bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Yasin AKSOY'a ve araştırma çalışmalarım sırasında öneri, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Yağmur Özyer AKSOY'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER LİSTESİ.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VIII
EKLER LİSTESİ.....	IX

1. BÖLÜM

SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ

1.1. Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Önemi.....	1
1.2. Türkiye'de Su Ürünleri Yetiştiriciliği.....	3
1.2.1. Örgütlenme.....	5
1.2.2. Desteklemeler.....	5
1.2.2.1. Sigorta.....	5
1.2.2.2. Üretim Desteği.....	5
1.2.2.3. Kırsal Kalkınma Programları Kapsamındaki Destekler.....	7
1.2.2.3.1. Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar.....	7
1.2.2.3.2. Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme...	8
1.2.2.4. Banka Kredileri.....	9
1.2.2.4.1. Türk Ekonomi Bankası (TEB) Su Ürünleri Kredileri.....	9
1.2.2.4.2. Ziraat Bankası Su Ürünleri Kredileri.....	9
1.2.2.4.3. Şeker Bank Su Ürünleri Kredileri.....	10
1.2.2.4.4. Denizbank Su Ürünleri Kredileri.....	10
1.2.2.4.5. QNB Finans Bank Su Ürünleri Kredileri.....	11
1.2.2.5. TÜBİTAK proje destek programları.....	11
1.2.2.5.1. Su Ürünleri Çağrı Programı “Sürdürülebilir Su Ürünleri Yetiştiriciliği”.....	11
1.2.2.5.2. Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı.....	12
1.2.2.5.3. Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Proje Destek Programı.....	13

2. BÖLÜM

İŞLETME YÖNETİMİ AÇISINDAN SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE YÖNETİM PAZARLAMA VE FİNANSAL ANALİZLERE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İşletme Yönetiminde Pazarlama Kavramı.....	15
2.2. İşletme Yönetiminde Finansman Kavramı.....	17
2.3. İşletme Yönetiminde Sermaye ve Özsermaye.....	19
2.4. İşletme Yönetiminde Sermaye Yapısı ve Sermaye Yapısını Etkileyen Bazı Faktörler.....	20

3. BÖLÜM

TUNCELİ İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK İŞLETMELERİNİN YAPISAL VE EKONOMİK ANALİZİ VE PAZARLAMA DURUMU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	26
3.2. Araştırmanın Metodolojisi.....	27
3.3. Araştırmanın Kısıtları.....	27

3.4. Araştırma Bölgesi.....	27
3.5. Araştırmanın Ana Soruları.....	27
3.6. Örneklem ve Anket Uygulaması.....	29
3.7. İşletmelerin Gruplandırılması.....	30
3.8. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem.....	31
3.9. Bulgular.....	31
3.9.1. İşletmelerin Yapısal Durumu.....	31
3.9.2. İşletmelerin Sosyal Özellikleri.....	33
3.9.2.1. İşletmelerin Nüfus Durumu.....	33
3.9.2.2. İşletmelerde Eğitim Durumu.....	35
3.9.3. Kuruluş Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar.....	36
3.9.4. Kuruluş Aşamasında Sermaye Temini ve Üretim Aşamasında Destekler.....	37
3.9.5. Örgütlenme.....	38
3.9.6. Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Durumu.....	39
3.9.7. Yönetim ve Organizasyon Durumu.....	39
3.9.8. Pazarlama.....	41
3.9.9. Sermaye Yapısı.....	43
3.9.9.1. Aktif Sermaye.....	43
3.9.9.2. Pasif Sermaye.....	46
3.9.10. Yıllık Faaliyet Sonuçları.....	49
3.9.10.1. Gayrisafi Üretim Değeri (GSÜD).....	49
3.9.10.2. İşletme Masrafları.....	50
3.9.10.3. Saf Hasıla.....	53
3.9.10.4. Net Kar.....	54
3.9.10.5. Tarımsal gelir.....	54
3.9.10.6. Rantabilite.....	55
3.9.10.7. Sermaye Devir Oranı.....	56
3.9.10.8. Cari Oran.....	57
3.9.10.9. Likidite Oranı.....	57

4. Bölüm

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar.....	59
4.2. Öneriler.....	63
KAYNAKÇA	64
EKLER	69
ÖZGEÇMİŞ	74

KISALTMALAR LİSTESİ

UN	: (United Nations) Birleşmiş Milletler
BM	: Birleşmiş Milletler
DESA	: (Department of Economic and Social Affairs): Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü
FAO	: (Food and Agriculture Organization): Birleşmiş milletler gıda ve tarım örgütü.
ESPEN	: Avrupa Klinik Beslenme ve Metabolizma Topluluğu
GTHB	: Türkiye Cumhuriyeti Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
KB	: Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler.
UMS	: Uluslararası muhasebe standardı
APICS	: (American Production and Inventory Control Society): Amerikan Üretim ve Stok Kontrol Derneği.
DPC	: (Delta Publishing Company): Delta yayınevi.
CPA	: Canadian Psychological Association
CGMA	: Global Management Accounting Principles

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1. 2010-2014 yılları arasında Dünya'da su ürünleri üretim miktarı...	2
Tablo 1.2. Türkiye'de 2000-2015 Yılları arasında yetiştiricilikten elde edilen su ürünleri üretim miktarları.....	4
Tablo 3.1. Tunceli İli'nde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik işletmeleri.....	30
Tablo 3.2. İşletmelerin yapısal durumları ile ilgili anket soruları.....	33
Tablo 3.3. İşletmelerin nüfus durumu ile ilgili anket soruları.....	34
Tablo 3.4. İşletme sahipleri ve eşlerinin eğitim durumları.....	35
Tablo 3.5. Kuruluş aşamasında karşılaşılan sorunlar ile ilgili sorular.....	36
Tablo 3.6. Kuruluş aşamasında sermaye temini ve desteklemeler ile ilgili sorular.....	37
Tablo 3.7. Örgütlenme ile ilgili sorular.....	38
Tablo 3.8. Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) durumu ile ilgili sorular.....	39
Tablo 3.9. Yönetim ve organizasyon durumu ile ilgili sorular.....	40
Tablo 3.10. Organizasyon durumu ile ilgili sorular.....	41
Tablo 3.11. Pazarlama ile ilgili sorular.....	42
Tablo 3.12. Üretilen balıkların pazarlanma şekilleri.....	43
Tablo 3.13. Tablo para sermayesi ve dağılımı.....	43
Tablo 3.14. Mevcut malzeme sermayesi ve dağılımı.....	44
Tablo 3.15. Balık sermayesi dağılımı.....	44
Tablo 3.16. Alet makine sermayesi dağılımı.....	45
Tablo 3.17. Sabit varlıklar ve dağılımı.....	45
Tablo 3.18. Aktif sermaye ve işletme gruplarına göre dağılımı.....	45
Tablo 3.19. Borçlar (yabancı sermaye) ve dağılımı.....	46
Tablo 3.20. Öz sermaye miktarları ve dağılımları.....	46
Tablo 3.21. Pasif sermaye miktarları ve dağılımları.....	47
Tablo 3.22. İşletmelerin kapasitesine göre sermaye elemanlarının dağılımı....	48
Tablo 3.23. Kapasitelerine göre işletmelerin GSÜD dağılımı.....	49
Tablo 3.24. Kapasitelerine göre işletmelerin değişken masraflarının dağılımı	50
Tablo 3.25. Kapasitelerine göre işletmelerin işçilik masrafları ve dağılımı....	51
Tablo 3.26. İşletmelerdeki sabit masraflar ve dağılımları.....	52
Tablo 3.27. İşletmelerde masraflar toplamı.....	53
Tablo 3.28. İşletmelerde saf hasıla miktarlarının işletme gruplarına göre dağılımı.....	54
Tablo 3.29. İşletme gruplarına göre net kar miktarları.....	54
Tablo 3.30. İşletmelerde tarımsal gelirlerin dağılımı.....	55
Tablo 3.31. Ekonomik ve mali rantabilitenin işletme gruplarına göre dağılımı.....	56
Tablo 3.32. İşletme gruplarına göre sermaye devir oranları.....	56
Tablo 3.33. İşletme gruplarına göre cari oranların dağılımı.....	57
Tablo 3.34. İşletme gruplarına göre likidite oranların dağılımı.....	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 3.1. İşletme sahiplerinin mezuniyet derecelerinin dağılımı.....	35

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK-1 Anket Formu.....	69

1. BÖLÜM

SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ

1.1. Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Önemi

BM tarafından yayınlanan BM DESA raporu “Dünya Nüfus Beklentileri: 2015” Revizyonu'na göre, günümüzdeki 7.3 milyar mevcut dünya nüfusunun, 2030 yılında 8.5 milyar, 2050 yılında 9.7 milyar seviyesine ulaşması beklenmektedir. Yoksul ülkelerdeki aşırı nüfus artışı, yoksulluğun ve eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına, açlık ve kötü beslenmeye karşı mücadelenin daha zorlaşmasına neden olmaktadır (BM, 2015).

Dünya'da açlık ile mücadelede ilerleme devam etmesine rağmen, hala çok sayıda insan yiyecek bulmakta sıkıntı yaşamakta ve açlık çekmektedir veya aktif ve sağlıklı bir yaşam ihtiyacı için gıda eksikliği sorunlarıyla karşı karşıyadır. Mevcut tahminlere göre, Dünya'da 2014-2016 yılları arasında yaklaşık 795 milyon insan yetersiz beslenmektedir. Yetersiz beslenme oranı 1990-1992 yılları arasındaki dönemde Dünya nüfusunun %18,6'sı iken, 2014-2016 yıllarında dünya nüfusu 1,9 milyar artmasına rağmen % 10,9'a düşmüştür. Bununla birlikte bu düşüş dengeli olmamış, aradaki yıllarda artmalar ve azalmalar da görülmüştür (FAO, 2015).

Açlık kavramının yanında ortaya çıkan bir kavramda dengesiz beslenmedir. Dengesiz beslenme, enerji, protein ve diğer besin maddelerinin eksikliği veya fazlalığıdır (veya dengesizliği). Doku ve vücut şekli (vücut şekli, boyutu, kompozisyonu), vücut fonksiyonu ve klinik sonuç üzerinde belirgin olumsuz etkilere neden olan bir beslenme hali olarak tanımlanabilir. Geniş açıdan, yetersiz beslenme, sadece protein miktarındaki dengesizlik (hem fazla hem de yetersiz beslenme) değil, aynı zamanda vitamin ve mineral maddeleri gibi diğer besinlerin yetersiz beslenme özelliklerini de içerir. vitamin ve mineral maddelerce yetersiz beslenme büyüme bozukluklarına veya toksik semptomlara neden olabilir (ESPEN, 2006).

Deniz ürünleri (balık, yumuşakçalar, kabuklular ve yosunlar) dünya nüfusu için önemli bir gıda kaynağıdır ve muhtemelen gelecekte de önemli bir gıda kaynağı olmaya devam edecektir. Bu durum, deniz kaynaklı gıdalara talebi artırmaktadır. İçerdiği önemli besin maddeleri (çoklu doymamış yağlar, vitaminler ve mineraller)

nedeniyle bu gıdaların tüketimi artmaktadır ve insanlar deniz ürünlerini tüketmeye devam etmelidirler (Berggren, 2007).

Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği beslenme, gıda güvenliği ve geçim koşullarında önemli bir rol oynamaktadır. Balık tüketimi protein ve diğer besin maddeleri, özellikle esansiyel yağlar, mineraller ve vitaminler yönünden önemlidir. Balık yemek, birçok insanın kültürel geleneklerinin bir parçasıdır ve bazılarında nüfus için balık ve balıkçılık ürünleri önemli bir besin kaynağı ve esansiyel besin maddelerinin kaynağıdır. Büyüyen dünya nüfusu balık ve balık ürünlerine olan talebin artmasına neden olmuştur. Kişi başına düşen tüketim, bugünkü dünya ortalamasında 19 kg/yıl civarındadır ve artmaya devam etmektedir (FAO, 2014).

Tablo 1.1'de 2010-2014 yılları arasında Dünya'da su ürünleri üretim miktarları verilmiştir (GTHB, 2017a).

Tablo 1.1. 2010-2014 yılları arasında Dünya'da su ürünleri üretim miktarları (GTHB, 2017a).

	AVCILIK (ton)			YETİŞTİRİCİLİK (ton)			TOPLAM (ton)
	Deniz	İçsu	Toplam	Deniz	İçsu	Toplam	
2010	77.828.396	11.271.565	89.099.961	22.310.734	36.790.052	59.100.786	148.200.747
2011	82.623.550	11.124.401	93.747.951	23.366.371	38.698.805	62.065.176	155.813.127
2012	79.719.854	11.630.320	91.350.174	24.707.343	41.948.313	66.655.656	158.005.830
2013	80.899.153	11.687.507	92.586.660	25.536.710	44.686.846	70.223.556	162.810.216
2014	81.564.094	11.895.922	93.460.016	26.727.687	47.104.420	73.832.107	167.292.123

Kaynak:FAO

Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinde istihdam, geleneksel tarımdaki istihdam artışından daha hızlıdır. Yaklaşık 56 milyon kişi doğrudan balıkçılık sektörünün içindedir. Buna ek olarak, işleme ve dağıtım konularında uzmanlaşmış birçok sektörde istihdam edilen, önemli sayıda orta öğretim öğrencileri ve kadınlar toplam istihdamın yarısını oluşturmaktadır. Bu işçilerin aileleri de katılırsa, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği yaklaşık 660 ila 880 milyonluk bir nüfusun geçim kaynağını desteklemektedir (FAO, 2014).

Balıkçılık, en fazla ticareti yapılan gıdalardan birini temsil eder ve toplam balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin uluslararası ticaretteki yıllık ihracat

değerinin yaklaşık yüzde 40'lık bir payına sahiptir. Balık ve balıkçılık ürünlerinin ticareti önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır (FAO, 2014).

Araştırmalar, bazı gelişmekte olan ülkeler tarafından ihraç edilen balıkların önemli bir bölümünün (Ör. Nijerya, Mısır) yüksek ekonomik değere sahip türlerden oluştuğunu ve bu sayede daha ucuz ama son derece besleyici bir balık satın almak isteyen ülkelere ihraç edildiğini göstermektedir (FAO, 2014).

Su ürünleri yetiştiriciliği Asya kökenlidir ve binlerce yıldır uygulanmaktadır. Sazan yetiştiriciliği farklı yetiştiricilik sistemleri içinde ilk türler arasında yer almıştır. Avrupa, balık yetiştiriciliği orta çağda başlayış ve günümüzde devam etmektedir (Gerstmeier ve Romig, 1998).

Su ürünleri yetiştiriciliğini toplumsal ve ekonomik açıdan sürdürülebilir kılan idare de önemlidir. Toplumsal olarak sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliği, kaynak kullanıcıları arasında çatışmalara neden olmayan ve toplumdaki cinsiyet ve farklı gruplar arasındaki adil paylaşım ve eşitliği destekleyen bir yönetimdir. Ekonomik ve sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliği, su ürünleri yetiştiriciliğinin mali açıdan uygun olduğu, istihdam ve gelir sağlayan bir yönetimdir (Berggren, 2007).

Sürdürülebilir bir su ürünleri yetiştiriciliği (Frankic ve Hershner, 2003): arzun sürdürülebilirliği ve sisteme girdi kalitesinin sürekliliği, toplumsal arzın sağlanmasında çevresel ve ekonomik maliyetlerin göz önünde bulundurulması, üretimin uzun süre devamlılığını ve kaynakların yararlı bir ürüne dönüştürülme verimliliği gibi konuları içerir (Berggren, 2007).

1.2. Türkiye'de Su Ürünleri Yetiştiriciliği

Türkiye'de denizlerde yetiştiriciliği yapılan başlıca su ürünleri, çipura, levrek, alabalık, orkinos ve midyedir. İçsularda ise; alabalık, sazan ve spirulina en çok üretilen su ürünleridir (Deniz ve diğerleri, 2009).

Türkiye önemli yetiştiricilik kaynaklarına sahiptir. Sahip olunan bu kaynaklarda çeşitli üretim teknikleri kullanılarak, tatlı su veya tuzlu sularda çok çeşitli su canlılarının yetiştiriciliği yapılmaktadır ve ilk kez 1970'lerde ticari amaçlı gökkuşağı alabalığı yetiştiriciliğine başlanmıştır (KB, 2014).

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde sektörün geliştirilmesine yönelik olarak, yetiştiricilik yapılan su yüzeyleri ve su kullanım haklarının kira bedelleri yaklaşık on kat düşürülmüştür (KB, 2014).

Girdi maliyetlerini düşürmek, sektörü kayıt altına almak ve pazarda rekabet gücünü artırmak amacıyla, su ürünleri yetiştiriciliği, 2003 yılından itibaren destekleme kapsamına alınmıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde desteklemeler sürdürülmüş ve 2012 yılına kadar su ürünleri yetiştiriciliği sektörüne toplam 736 milyon TL'lik kaynak aktarılmıştır. Bu uygulamalar ve desteklemeler sayesinde, su ürünleri yetiştiriciliğinde üretim miktarı 2007 yılında 139.000 ton iken, 2011 yılında 188.790 tona yükselmiştir (KB, 2014).

Türkiye'de 2000-2015 Yılları arasında yetiştiricilikten elde edilen su ürünleri üretim miktarları Tablo 1.2.'de gösterilmiştir (GTHB, 2017a).

Tablo 1.2. Türkiye'de 2000-2015 Yılları arasında yetiştiricilikten elde edilen su ürünleri üretim miktarları (GTHB, 2017a).

YILLAR	DENİZ	İÇSU	TOPLAM
2000	35.646	43.385	79.031
2001	29.730	37.514	67.244
2001	26.868	34.297	61.165
2003	39.726	40.217	79.943
2004	49.895	44.115	94.010
2005	69.673	48.604	118.277
2006	72.249	56.694	128.943
2007	80.840	59.033	139.873
2008	85.629	66.557	152.186
2009	82.481	76.248	158.729
2010	88.573	78.568	167.141
2011	88.344	100.446	188.790
2012	100.853	111.557	212.410
2013	110.375	123.019	233.394
2014	126.894	108.239	235.133
2015	138.879	101.455	240.334

Kaynak: TÜİK

1.2.1. Örgütlenme

Türkiye balıkçılık sektöründe faaliyet gösteren başlıca üretici örgütleri 1163 sayılı yasayla kurulan su ürünleri kooperatifleri ile 5200 sayılı yasa ile kurulan üretici birlikleri ve bunların çatı örgütleridir. Türkiye’de mevcut 560 adet su ürünleri kooperatifi bulunmaktadır. Kooperatiflerin toplam üye sayısı 30.042’dir. 1163 sayılı Kanun ile kurulmuş Su Ürünleri Kooperatifleri Birlik Sayısı 15’dir. Bu birliklerden 12 tanesi Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliğine üyedir ve bu birliklere üye kooperatif sayısı 179, üye balıkçı sayısı 10.935’dir (KB, 2014).

1.2.2. Desteklemeler

Su ürünleri yetiştiriciliğini geliştirme amacıyla devlet üretim ve sigorta desteği vermektedir. Bunun yanında Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) ise, çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, pazarlama ve ürünlerin işlenmesi konularında destekler sağlamaktadır.

Bankalar tüketicilere çeşitli alanlarda kredi veren kuruluşlardır, bununla beraber ülkemizde özellikle su ürünleri ile ilgili kredi veren beş banka (Türk Ekonomi Bankası, Ziraat Bankası, Şeker Bank, Denizbank ve QNB Finans Bank) bulunmaktadır.

Türkiye Bilim Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) uygun projeler yapılması halinde, sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliği, üniversite-sanayi işbirliği destek programı ve öncelikli alanlar araştırma teknoloji geliştirme ve yenilik proje destek programı gibi alanlarda üreticileri desteklemektedir.

Desteklemelerin neler olduğu ve ne şekilde verildiği aşağıda listelenmiştir.

1.2.2.1. Sigorta

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde de sigorta uygulamasına devam edilmiştir. Denizlerde ve iç sularda yetiştirilen su ürünlerine, yapılacak risk incelemesi dikkate alınarak Tarım Sigortası yapılmaktadır. Sigortaya kabul edilen su ürünleri yetiştiricilik tesislerinde genel şartlarda yazılı istisnalar dışında kalan her türlü hastalık, yetiştiricinin kontrolü dışındaki kirlenme, zehirlenme her türlü doğal

afet, kazalar, saldırgan hayvanlar,alg patlaması sebebiyle stoklarda meydana gelen ölümler ve fiziksel kayıplar sigorta kapsamındadır. Su ürünleri sigortasında, poliçede yazılı primin %50'si devlet tarafından karşılanmaktadır. Buna rağmen, yapılan risk incelemelerinde ileri sürülen kriterler dolayısıyla işletmelerin sigorta kapsamına alınması zorlaşmaktadır. Mevcut uygulama ile yetiştiricilik tesislerinde sigortalı işletme sayısı az sayıda kalmıştır (KB, 2014).

1.2.2.2. Üretim Desteği

2003 yılından itibaren uygulanmaya başlayan üretimi destek programı su ürünleri yetiştiricilik sektörünün hızlı gelişmesine ve ilerlemesine önemli katkı sağlamıştır. Başlangıcından bugüne kadar toplam 734.907 milyon TL destekleme verilmiştir . Kayıt dışı ve ruhsatsız üretimin önüne geçilmek ve rekabetçi bir sektör oluşturmak, çevreye dost üretim teknikleri ve sistemleri geliştirmek, üretimi, katma değerli su ürünleri miktarını, kalitesini ve iç tüketimi artırmak amacıyla yapılan desteklemeler sektörün gelişmesinde çok büyük rol oynamıştır (KB, 2014).

Tüketimin artırılması ve rekabetçi özelliğin sürdürülmesi için iyi tarım uygulamalarını teşvik edici, haksız rekabete ve sebepsiz zenginleşmeye yol açmayan, AR-GE'yi özendiren desteklemelerin devam etmesinde yarar görüldüğü sektör tarafından da dile getirilmektedir. 2012 yılında yapılacak tarımsal destekleme kararında bir işletmenin destekten faydalanabileceği en fazla miktar yılda 500 ton olarak belirlenmiştir. Yıllık üretim kapasitesi 251 ton/yıl' a kadar olan üretime Tablo 11'de belirtilen miktarın tamamı, 251-500 ton/yıl (500 ton/yıl dâhil) olan üretim için de, yarısı tutarında destekleme ödemesi yapılması ve yavru desteklemelerinde de bu kapasitelerin esas alınması kararlaştırılmıştır. Ayrıca organik yetiştiricilik için %50 artırımlı destek uygulanması kararlaştırılmıştır (KB, 2014).

Alabalık yetiştiriciliği desteklerinden yararlanmak isteyen yetiştiricilerin, Bakanlıktan onaylı, su ürünleri yetiştiricilik belgesine sahip, su ürünleri kayıt sistemine kayıtlı ve entansif şekilde üretim yapmaları gerekmektedir. 2015 yılı için 250.000 Kg'a kadar (250.000 Kg dahil) 0,65 TL/kg, 250.001-500.000 Kg 0,325TL/kg destekleme ödemesi yapılmaktadır (GTHB, 2017b).

1.2.2.3. Kırsal Kalkınma Programları Kapsamındaki Destekler

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) 2017 yılı için,

- Balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar ile,
- Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme konularında destekler vermektedir.

1.2.2.3.1. Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar

Bu tedbirin genel amacı, Ortak Tarım Politikası ile AB'ye katılım sürecindeki ilgili müktesebatın uygulanmasına yönelik Türkiye'nin hazırlık sürecine katkı sağlamak ve işletmeleri ilgili AB standartlarına ulaştırmaktır (TKDK, 2017).

Destek oranı, toplam uygun yatırım miktarının %50'sidir. Su ürünleri sektörü için en az 30.000 avro ve en fazla 1.500.000 avro olarak sınırlandırılmıştır. Başvuru sahibine ödemeler uygun harcama tutarına göre tek seferde ya da taksitlendirilerek yapılır (TKDK, 2017). Su ürünleri işleme sektörü için detaylar şöyledir:

- Kültür balıkçılığı ve su ürünleri işleyen işletmelerin modernizasyonu ve/veya genişletilmesi,
- Su ürünleri ve kültür balıkçılığı ürünleri işleyen yeni işletmelerin kurulması,
- Su ürünlerinin soğutulması, işlenmesi, paketlenmesi ve pazarlanması için makine ve ekipman,
- İnsan sağlığı, çalışma koşulları, çevrenin korunması ve atık yönetimi ile ilgili Topluluk standartlarına ulaşmaya yönelik ekipman ve tesisler (TKDK, 2017).

Bu tedbirin faydalanıcıları, küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. Üretici örgütleri hariç olmak üzere tüm başvuru sahipleri KOSGEB'e üye olmak zorundadır.

Desteklenen yatırımlar, yatırım döneminin sonunda ilgili uygulanabilir AB standartları ile uyumlu olmalıdır (TKDK, 2017).

Su ürünleri işletmeleri, en az 100 ton/yıl ve en fazla 2.000 ton/yıl su ürünleri, balık yağı, yumuşakça, çift kabuklu yumuşakça ve kabuklu deniz canlıları üretim kapasitesine sahip olmalıdır (TKDK, 2017).

1.2.2.3.2. Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme

Bu sektörün genel amacı, yeni işler yaratmak suretiyle istihdamın desteklenmesi ve iş faaliyetlerinin geliştirilmesidir. Bu sektör ile; iç sularda su ürünleri yetiştiriciliği ve ürünlerini servis eden restoranlar, uygun harcamalar toplamının %65'i kadar destek alacaklardır. Her bir yatırım için uygun harcamaların toplam değeri; en az 5.000 avro ve en fazla 500.000 avrodur. Başvuru sahibine ödemeler uygun harcama tutarına göre tek seferde ya da taksitlendirilerek yapılır (TKDK, 2017). Su ürünleri yetiştiriciliği için detaylar aşağıdaki gibidir:

- Balık üretme çiftliği için ekipman alımı ve inşaat işleri,
- Özellikle balık üretme çiftlikleri için, çiftlik faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması, atık su arıtma sistemleri, balık seçimi, kapalı devre sistemlerle ilgili ekipman ve makine alımı,
- Su ürünleri restoranları kurmak üzere ekipman alımı,
- Havuzlar ve rezervuarların geliştirilmesi,
- Üretim süreçlerinin etkinliğinin artırılması için ekipman; besleme, balık yemleme veya besleme otomasyon ekipmanı optimizasyonu için ekipman; su devridaim sistemleri için ekipman,
- Yumurta ve yavru balık üretimi için ekipman satın alınması ve inşaat işleri,
- Üretim ve hasat konusunda kalite ve hijyen koşullarının iyileştirilmesi için ekipmanlar,
- Su ürünleri işletmelerinin yaptığı çevresel etkilerin azaltılması için ekipman: atık yönetim sistemleri, havuzlar ve rezervuarlardan serbest bırakılan suların arıtılması için ekipman ve su kalitesi parametrelerinin niteliğini izlemek için ekipman,

- Hasat sonrası ürünün depolanması için küçük soğuk hava depolarının kurulması,
- Su ürünleri işletmelerinin modernizasyonu, inşası ve genişletilmesi, ve su ürünleri işletmesi ile aynı ilde yer alan su ürünleri restoranları ve satış noktalarının modernizasyonu, inşası ve genişletilmesi,
- Kendi tüketimi için yenilenebilir enerji üretimi amacıyla makine/ekipman alımı ve inşaat işleri (TKDK, 2017).

En fazla 10-200 ton/yıl arasında üretim kapasitesine sahip olmalıdır. Desteklenecek türler şunlardır: Alabalık, sazan, yayın balığı, kerevit, kurbağa, algler, turna, tatlı su levreği, uzun levrek, tilapiya, mersin balığı, Avrupa yılan balığı, Afrika yayın balığı (*Clarias lazera*), Amerika Yayın Balığı (*Ictalurus Sp.*) (TKDK, 2017).

1.2.2.4. Banka Kredileri

Özellikle su ürünleri konusunda özel kredi veren bankalar aşağıdaki gibidir.

1.2.2.4.1. Türk Ekonomi Bankası (TEB) Su Ürünleri Kredileri

Türk Ekonomi Bankası (TEB), su ürünleri avcılığı yapan işletmelere tekne için ve üretim veya yetiştiricilik yapan işletmeler için ise havuzları yada kafesleri 12 aya kadar vadeli, vade sonunda anapara ve faiz ödemeli uygun faizli krediler vermektedir (Gemi ve Şahıs için) (TEB, 2017).

1.2.2.4.2. Ziraat Bankası Su Ürünleri Kredileri

Denizlerde, iç sularda ve beton/toprak havuzlarda su ürünleri yetiştiriciliği ile denizlerde ve iç sularda su ürünleri avcılığı faaliyetleri ile uğraşan gerçek/tüzel kişi üreticilerin söz konusu faaliyetlerine yönelik ihtiyaçları için sunulan kredilerdir.

Bu kapsamda, denizlerde, iç sularda ve beton/toprak havuzlarda her türlü balık avcılığı/yetiştiriciliği ile kerevit, istiridyeye, karides, kurbağa, midye vb. su ürünlerinin yetiştirilmesine yönelik yatırım ve üretim faaliyetlerinin finansmanına yönelik olarak kredi kullanılabilmektedir.

Faaliyetlerle ilgili her türlü alet ve ekipmanların bakım-onarım giderleri ile sigorta, buz, kasa vb. alımı; yetiştiricilikte yavru, balık, yem, ilaç, yakıt vb. giderler ile avcılıkta tekne bakım-onarımı, yakıt, işçilik vb. giderler için İşletme Kredileri verilmektedir.

Her türlü avlanma ve yetiştirme araç-gereçlerinin alımı; üretme havuzu, soğuk hava deposu gibi binaların yapımı; motor, tekne, balıkçı gemisi, balık bulucu sistemler ile balık ağı alımı; açık deniz balıkçılığında dalyan, kafes vb. üretim tesisine yönelik harcamalarınız ile çeşitli demirbaş alımları için yatırım kredileri verilmektedir.

Koşullar ile üretim yapılan konu uygunsa ve ilgili yılda yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararlarında yer alan kriterleri sağlanıyorsa sübvansiyonlu kredi uygulamaları kapsamında, düşük faizli kredi imkânından yararlanabilinir (Ziraatbank, 2017).

1.2.2.4.3. Şeker Bank Su Ürünleri Kredileri

Şekerbank'ın deniz balıkçılığı veya kültür balıkçılığı alanında faaliyet gösteren üreticilerin ihtiyaç duyduğu işletme ve yatırım giderlerinin karşılanması için uygun faizli ve esnek ödeme koşullu su ürünleri kredisidir. Su ürünleri yetiştiriciliğinde; anaç balık, balık kafesi, balık havuzu yapımı, makine-donanım, ağı, tekne alımı, jeneratör gibi yatırım kalemlerinin alımına yönelik yatırım giderlerinin karşılanması için proforma fatura değerinin %75'ine kadar, 60 ay vade ile yılda bir ödemeli olarak kredi açılabilir (Şekerbank, 2017).

1.2.2.4.4. Denizbank Su Ürünleri Kredileri

Su ürünlerinin avlanması ve yetiştirilmesi için ihtiyaç duyulan her türlü araç ve gereçlerin (deniz motorları, balıkçı tekneleri, ağlar, balık bulucu cihazlar, balık adam takımı, oksijen takımı ve benzeri donanımlar) edinilmesini sağlayacak finansman ihtiyacının karşılanması için 48 aya varan vadelerle, proforma fatura değerinin azami %75'idir oranında kullanılan kredilerdir (DenizBank, 2017).

1.2.2.4.5. QNB Finans Bank Su Ürünleri Kredileri

Su Ürünleri Avcılığı Yatırım Kredisi ile su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılığı yatırımları için gerekli olan avlanma-yetiştirme araç ve gereçlerinin yanı sıra, üretme havuzları, işletme binaları ve bunları tamamlayıcı nitelikteki sabit makineler için gerekli olan finansmanı sağlayabilmektedir. Bu amaçla; yatırım maliyetinin %85'i karşılanır, ipotek teminatlı kredilerde maksimum 120 aya kadar vade yapılabilir ve 6/12 ayda bir ödemeli kredidir (QNB FİNANS BANK, 2017).

1.2.2.5. TÜBİTAK proje destek programları

TÜBİTAK su ürünlerinin sürdürülebilirliği, sanayi ile ilişkilerin geliştirilmesi ve öncelikli alanlarda teknoloji geliştirilmesi için, uygun projelerin yapılması durumunda su ürünleri yetiştiricilik tesislerine karşılıksız destekler vermektedir.

1.2.2.5.1. Su Ürünleri Çağrı Programı “Sürdürülebilir Su Ürünleri Yetiştiriciliği”

Bu çağrının amacı; su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe oldukça sık kullanılan ve yurtdışından ithal edilen ürünlerin ülkemizde üretilmesini sağlayan, yetiştiriciliği yapılan türlerin çeşitlendirilmesini, verimliliğin ve ürün kalitesinin yükseltilmesini hedefleyen projelerin desteklenmesidir. Geliştirilecek ürünlerin/yöntemlerin hem teknolojik hem maliyet açısından dünya ile rekabet edilebilir ve sürdürülebilir olmaları önem arz etmektedir. Bu amaçla aşağıdaki alt başlıklarda projelerin gerçekleştirilmesi beklenmektedir:

1. Su ürünleri sektöründe oldukça sık kullanılan ve yurtdışından ithal edilen; aşı, ilaç ve yem katkı maddelerinin yerli olarak üretilmesi,
2. Yem kalitesinin iyileştirilmesi, alternatif yem ve yem ham maddelerinin geliştirilmesi,
3. Pazarda tür çeşitliliğinin artırılması için;
 - Orkinos balığının kuluçkahane ve yavru büyütme tekniklerinin geliştirilmesi,
 - Mersin balığı ve havyar üretim tekniklerinin geliştirilmesi,

- Karides ve çift kabuklu su ürünleri ile yumuşakça yetiştiricilik tekniklerinin geliştirilmesi,
- Omnivor ve herbivor yetiştiricilik tekniklerinin geliştirilmesi,
- Yayın balıklarının yetiştiricilik tekniklerinin geliştirilmesi,
- Kalkan balıklarının yetiştiricilik tekniklerinin geliştirilmesi.

4. Damızlık yönetimi, yumurta ve yavru veriminin yükseltilmesi için biyoteknolojik yöntemlerin geliştirilmesi,

5. Su ürünlerinde sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla yetiştiriciliğin çevresel olumsuz etkilerinin tespit edilmesi ve bunları azaltan çevre dostu tekniklerin geliştirilmesi (TÜBİTAK, 2017a).

Bu çağrı konusunda önerilecek projelere “1003-Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı” kapsamında destek verilecektir (TÜBİTAK, 2017a).

1.2.2.5.2. Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı

- Programa, Müşteri Kuruluş ve Yürütücü Kuruluş ortak başvuru yapabilecektir.
- 1 milyon TL’ye kadar olan proje bütçesi desteklenebilecektir.
- Azami destek süresi 24 aydır.
- TÜBİTAK’ın karşılayacağı bütçe oranı, Müşteri Kuruluş KOBİ ise proje bütçesinin %75’i, Büyük ölçekli ise %60’ıdır. Kalan tutar Müşteri Kuruluş tarafından karşılanacaktır.
- Müşteri Kuruluş ve TÜBİTAK’ın Yürütücü Kuruluş tarafından açılacak proje özel hesabına aktaracakları tutarlar, proje başlangıç tarihinden başlayacak şekilde tanımlanan 6’şar aylık dönemlerdeki proje giderlerine orantılı olarak ve taksitler halinde yapılacaktır.
- Yürütücü Kuruluş, Müşteri Kuruluştan dönemsel bütçenin %10’unu aşmamak kaydıyla hizmet alabilecektir, bu kapsamda müşteri kuruluş proje sorumlusunun giderleri de desteklenebilecektir. Böylece müşteri kuruluşun projeye sağladığı katkı payının bir bölümü, hizmet alımı karşılığında müşteri kuruluşa geri ödenebilecektir.

- Farklı üniversitelerden araştırmacılar aynı proje ekibi içinde yer alabilecektir.
- Proje Teşvik İkramesi, 6 aylık dönemlerin teknik değerlendirmesi yapıldıktan sonra proje ekibindeki araştırmacılara ödenecektir.
- TÜBİTAK'a proje öneri başvurusu yapılmadan önce müşteri ve yürütücü kuruluş arasında TÜBİTAK'ın belirlediği asgari şartları içeren işbirliği sözleşmesi imzalanır (TÜBİTAK, 2017b).

1.2.2.5.3. Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Proje Destek Programı

Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı ile, ulusal stratejik hedef ve politikalar kapsamında belirlenen öncelikli alanlarda; hedef ve ihtiyaç odaklı, izlenebilir sonuçları olan; yeni bir ürün üretilmesi, mevcut bir ürünün geliştirilmesi/iyileştirilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici yeni tekniklerin geliştirilmesi, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi konularında yürütölen Ar-Ge nitelikli projeler desteklenmektedir. Program kapsamında değerlendirilen projelerde temel araştırma (ürüne dönüşmesi beklenmeyen, temel bilgi edinmek amacıyla yapılan teorik veya deneysel çalışma) niteliği aranmamaktadır (TÜBİTAK, 2017b).

Firmaların desteklenen proje giderlerine harcama sonrası büyük ölçekli kuruluşlar için %60, KOBİ'ler için %75 oranında geri ödemesiz (hibe) destek verilmektedir. Ayrıca, kuruluşlara %10 genel gider desteği uygulanır (TÜBİTAK, 2017b).

Bu projelerde aşağıdaki giderler karşılanacaktır;

- a) Personel giderleri
- b) Seyahat (yalnızca ulaşım) giderleri
- c) Alet, teçhizat, yazılım ve yayın alım giderleri
- d) Ülke içindeki üniversiteler, TÜBİTAK'a bağlı Ar-Ge birimleri, özel sektör Ar-Ge kuruluşları ve benzeri Ar-Ge kurum ve kuruluşlarına yaptırılan Ar-Ge hizmet giderleri

e) Yurtiçi ve yurtdışı danışmanlık hizmeti ve diğer hizmet alım giderleri

f) Malzeme ve sarf giderleri

g) Projenin Ar-Ge faaliyetlerini yürütmek amacıyla proje kapsamında gerçekleşen; destek personeli, elektrik, su, gaz, bakım-onarım, haberleşme, vb. giderlere karşılık gelen proje genel giderleri (proje genel giderleri, projenin her bir AGY311'i için belirlenen dönemsel desteklemeye esas harcama tutarının %10'u olup, bu tutar dönemsel desteklemeye esas harcama tutarına ilave edilir) (TÜBİTAK, 2017b).

2. BÖLÜM

İŞLETME YÖNETİMİ AÇISINDAN SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE YÖNETİM PAZARLAMA VE FİNANSAL ANALİZLERE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İşletme Yönetiminde Pazarlama Kavramı

Pazarlama, işletme amaçlarına ulaşmayı sağlayacak değişimleri gerçekleştirmek üzere, ihtiyaç sağlayacak malların, hizmetlerin ve fikirlerin geliştirilmesi, fiyatlandırması, tutundurulması ve dağıtılmasına ilişkin planlama ve uygulama sürecidir (Koçak, 2004).

Pazarlama, organizasyon içindeki herkesin paylaştığı bir yönlendirme olarak önemini artırırken, pazarlama fonksiyonunun rolü de diğer fonksiyonlar gibi kritik bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle pazarlama işlevi hangi rolü oynamalı ve pazarlama işlevi ne yaparsa güçlü bir pazar yönlendirmesine sahip bir organizasyon oluşur merak edilen sorudur. Pazarlama işlevi birçok önemli bağlantıyı yönetmede kilit rol oynamalıdır. Bu roller

- 1) Müşteri ile kritik firma unsurları arasında, müşteriye ürüne bağlamak
- 2) Hizmet sunumu
- 3) Finansal hesap verebilirlik.

Bir firmanın pazar yönelimi ve pazarlama değeri de, gelişme derecesinin bir fonksiyonu olarak kabul edilir. Hizmet firmaları için, pazarlama fonksiyonunun değeri de pazarlamanın müşteriye hizmete bağlama kabiliyeti ile pozitif olarak ilişkilidir (Moorman ve Rust, 1999).

Bir işin başarısı için pazarlama, her işletmenin araştırma, üretim, finans, muhasebe ve sayısız diğer fonksiyonlar ile birlikte kullanabileceği işlevlerden sadece birini teşkil eder. Birçok işletme, pazarlamacı olarak kabul edilebilir ve pazarlamanın başarısı ürün ve hizmetlere bağlıdır. Bu nedenle, her işletmenin temel pazarlamadan bile yararlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca, pazarlama ilkeleri 30 yılı aşkın bir süredir bankacılar, hekimler, muhasebe firmaları, yatırım kurumları, analistlerin yanı sıra, politikacılar, kiliseler, mimari firmalar, üniversiteler ve Birleşmiş Milletler gibi

çeşitli ticari olmayan kurumlara da uygulanmıştır. Bütün bu kurumlar pazarlamanın faydalarını takdir etmektedirler. Pazarlamanın kolay olduğu konusunda uzun zamandır devam eden bir efsane olmakla beraber, gittikçe pazarlamanın ilginç, eğlenceli ve zorlayıcı, hatta belirsiz olduğu ancak kolay olmadığı ortaya çıkmaktadır (Burnett, 2008).

Harvard Üniversitesi Profesörü Theodore Levitt, iş dünyasında tüm uğraşların amacının "Müşterileri bulup tutmak" olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, bu hedefe ulaşmanın tek yolu bir rekabet avantajı yaratmaktır. Yani, sunduğunuz şeyin özel ihtiyaçlarını karşılamak için en uygun şey olduğu konusunda alıcıları (potansiyel müşteriler) ikna etmelisiniz. Böylece müşteri artık diğer alternatifleri düşünmeyecektir. Alternatif düşünmeden belirli bir markaya, mağazaya, kişiye, ya da fikre, körü körüne bağlılık düşüncesini oluşturmak tüm işletmelerin hayalidir. Bununla birlikte, etkili bir pazarlama programı desteği olmadan gerçekleşmesi pek olası değildir. Aslında, pazarlamanın spesifik rolü müşteri memnuniyetini belirleme ve korunma konusunda yardım etmektir (Burnett, 2008).

Pazarlama yöneticileri ve pazarlama öğrencileri tarafından pazarlamanın görüntülenme biçiminde heyecan verici bazı değişiklikler yapılmıştır. Artık pazarlama kişisel satış ve reklamcılıkla sınırlı olarak düşünülen üretim sürecinin çıktısı değil, aksine günümüzde pazarlama kavramı en başarılı firmalar tarafından tüketici odaklı ve yönetimin her aşamasında karar vermede rol oynamaktadır. Modern pazarlama üretim bölümü ile değil müşteriyle başlar. Ancak tasarım ve üretim aşamalarında hayati bir rol oynar ve ürünü tüm döngüsü boyunca son kullanıcıların ellerine kadar takip eder. Böylece, toplam pazarlama yönetimi son derece karmaşık ve çoğunlukla pahalı bir yönetim sistemi olarak görülmektedir (DPC, 2008).

Günümüz değişen ve artan rekabet ortamı, teknolojinin yaygınlaşması ve düşük enflasyon ortamı, artık işletmeleri, eski alışkanlıklarını bırakarak temel faaliyetlerinden para kazanma yollarını bulmaya yöneltmektedir. Piyasa şartlarına göre faaliyet gösterirken işletmelerin yapmaları gereken işlerden birisi de pazarlama anlayışının işletme felsefesi olarak tüm çalışanlar tarafından benimsenmesidir. Ancak geleneksel pazarlama anlayışı artık değişen yeni ekonomik ortamda işletmelerin beklentilerine yeterli bir şekilde yanıt verememektedir. Ayrıca özellikle küçük ve

orta boy işletmeler açısından geleneksel pazarlama anlayışına bakıldığında, geleneksel pazarlama anlayışının bazı uygulamalarının küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için uygun olmadığı görülmektedir (Koçak, 2004).

Pazarlamaya yönelik yenilikçi yaklaşımlar özellikle küçük ölçekli su ürünleri yetiştiricileri için finansal başarının anahtarıdır. Özünde, bir işletmede üretilen ürünün büyütülmesi için gereken bedelden daha fazla bir fiyata satılması gerekir. Girişimin büyüklüğü veya türü ne olursa olsun, pazarlama önemli bir bileşendir ve etkili bir pazarlama planı gerektirir (Marketing Options for Small Aquaculture Producers, Anonim, b.t.).

Büyük miktarda balık üreten üreticilerin çoğu ürününü bir işleme tesisine veya bir distribütör gibi büyük hacimli alıcılardan birine satmak ister. Bu iyi bir pazarlama stratejisidir. Bununla birlikte, küçük ölçekli üreticiler daha büyük üreticilerle aynı ekonomik şartlarda üretim yaparlar. Üretimlerinin daha az olması nedeniyle sürümden kazanmayacakları için, ürünlerini daha yüksek fiyatlara satmaları gerekir. Bu nedenle aracılardan daha az olacağı uygun pazarlar bulmaları gerekir (Marketing Options for Small Aquaculture Producers, Anonim, b.t.).

Pazarlamanın günümüz yeni ekonomisine yanıt verebilmesi ve küçük işletmelere uygun yapıya dönüştürülmesi için, sürekli pazar fırsatlarını belirleme, rekabette aktif bir tutum içinde olma, yenilikçiliği benimseme ve hesaplanmış riski alabilme gibi girişimcilik özellikleri ile yeniden ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Kırkaltıoğlu, 2006).

2.2. İşletme Yönetiminde Finansman Kavramı

Finans para idaresi sanatı ve bilimi olarak tanımlanabilir. Bu finansal servis ve finansal enstrümanları içerir. Finans aynı zamanda gerektiğinde para tedariki olarak da adlandırılır. Finans fonksiyonu, fonların tedariki ve bunların kullanımının ticari işletmelerde etkili olması işlemlerini yürütür. Finans kavramı, sermaye, fonlar, para ve tutarı kapsar. Ancak bu kelimelerin her biri benzersiz bir anlamlar taşır. Finans kavramını incelemek ve anlamak ticari işletmeciliğin önemli bir kısmını oluşturur (Paramasivan ve Subramanian, 2008).

Ekonomi endüstrisinin, ekonomik dünyadaki herhangi iş faaliyetinin türü finansa bağlı gereksinimlerini karşılamak için finansmana ihtiyacı vardır. Dolayısıyla buna işin can damarı denir. İş kaygıları olan bir işletme ister büyük veya küçük olsun, iş alanı ile ilgili faaliyetleri yerine getirmek için finansmana ihtiyaç duyar. Modern dünyada, herhangi bir girişim veya etkinlik yoluyla kâr elde etmek ve tüm işlemler çok özel ekonomik faaliyetlerle ilgilidir. Tüm iş faaliyetleri doğrudan kar yapmak ile ilgilidir (ekonomi kavramına göre üretim faktörleri, ev sahibine verilen kira, emeğe verilen ücret, sermayeye verilen faiz ve hissedarlar veya mülk sahiplerine verilen kar) ve iş ilgili tüm durumlarda ihtiyacın karşılanması için finansmana gereksinimi vardır (Paramasivan ve Subramanian, 2008).

Su ürünleri yetiştiriciliğinde karşılaşılan sorunlardan birisi finansal sorunlardır.

Finansal riskler, beklenen yükümlülükleri yerine getirmek için nakit yetersizliği, beklenen kârlardan ve net değer kaybı şeklinde olabilir. Finansal risklerin kaynakları genellikle üretim ve pazarlama riskleridir. Buna ek olarak, mali riskler, anahtar girdi maliyetlerindeki artışlar, faiz oranlarındaki artışlar, aşırı borçlanma, yeterli miktarda nakit veya kredi rezervleri bulunmaması ve döviz kurundaki değişiklikler şeklinde ortaya çıkabilir (Getchis, 2014). Bu durumda risk yönetim araçları ve stratejileri aşağıdaki gibi olabilir.

- Misyon, hedefler ve hedefleri belirleyen kapsamlı bir iş planı geliştirilmesi..
- Likidite, borç ödeme ve kârlılıkla ilgili finansal oranların ve ölçütlerin izlenmesi.
- Çiftlik geliri ve net değeri üzerinden ihtiyaçların neler olduğunu değerlendirmek için bir eğilim analizinin yapılması
- Tüm çiftlik gelir sigortalarını satın alıp, bir emniyet ağı sağlamak.
- Çıkış sözleşmelerini ve krediyi gözden geçirip yeniden müzakere etmek için tedarikçilerle ve borç verenlerle iletişim kurulması.
- İşin genişleme olasılığının (daha büyütme veya küçülme) değerlendirilmesi.
- İşletme varlıklarını çeşitlendirmek için yatırım fonları gibi tarım dışı yatırımların kullanılması (Getchis, 2014).

2.3. İşletme Yönetiminde Sermaye ve Özsermaye

Yeni bir iş girişiminde bulunmak için para bulmak girişimciler için her zaman zor olmuştur. Sermaye piyasaları, genel ekonomik koşullar ve yatırımcıların servetlerinin durumuna bağlı olarak düşer veya yükselir. Sermayenin durumundaki bu artış ve dalgalanmalar, finansman arayanlar için lunaparkta hız trenine binmeye benzer sonuçlar doğurmaktadır. Bugün, bir işi başlatmak veya genişletmek için sermaye temin etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle cazibesi daha az endüstrilerde çalışan ya da yeni başlayan girişimcilerin çoğu dış finansman kaynakları bulmakta zorluk çeker (Wolf,b.t.).

Gomez ve García (2010), Meksika'da 128 şirket üzerinde yaptığı bir çalışmada, elde edilen kârın sermayeye eklendiğini ve şirket sahipleri tarafından gerektiğinde sermayeye ek katkılar yapıldığını, ancak çok acil projelerin veya varlıkların finansmanı gerektiğinde bu tür şirketlerin banka kredisi kullandığını saptamıştır. Sonuç olarak en olumlu etkinin harici finans kaynakları yerine yerli finans kaynakları ile elde edildiği görülmüştür (Palacios ve diğerleri, 2016).

Finans ve muhasebe alanında, "özsermaye" genel olarak şirketin borç ve diğer yükümlülükleri çıktıktan sonra kalan ödendi şeklinde kalıcı bir şekilde tanımlanır. Teorik olarak firma sahiplerinin zaman içinde fonlar dahil olmak üzere şirkete yaptıkları her şeyi içerir. Şirketi başlatmak için kullanılmış veya zamanla şirkette tutulmuş olan yıllık kazançlar da bu tanımın içine girer. Yıllar boyu bu yatırımların yenilenmesi ve geliştirmek için yapılan yatırımlar da kuruluşun varlıklarına eklenir. Ayrıca bazen marka adı gibi maddi olmayan varlıkları da içerir (Lund, 2013).

Bir firmanın optimal sermaye yapısı ve sermaye yapısının belirleyicileri meselesi kurumsal finans literatüründe uzun yıllar boyunca tartışılmıştır. Bir firmanın sermaye yapısı için kısa vadeli borç, uzun vadeli borç ve öz sermayenin belirli bir bileşimi gibi birçok alternatif arasından seçim yapılabilir (Acaravcı, 2015).

Öz sermayenin azalması iflas riskini yükselten bir faktördür. Bu gibi durumlarda firmalar dış faktörlere karşı daha savunmasız hale gelmektedir. Şoklar, finansal felaketleri daha olası hale getirir. Şok durumlarında talep güvenli varlıklar için artar ve risksiz faiz oranı düşer. Öz sermaye çok düştüğü zamanlarda risksiz faiz oranı alt sınırına düşer ve ekonomi için bir likidite tuzağı meydana gelir (Levintal, 2011).

2.4. İşletme Yönetiminde Sermaye Yapısı ve Sermaye Yapısını Etkileyen Bazı Faktörler

Bir firmanın sermaye yapısı, bir şirketin sermayesini artırmasının ticaret faaliyetlerini kurması ve genişletilmesi için gerekli yolu açıklar. Çeşitli firmaların öz sermaye ve borç sermayesinin bir karışımı olup firmaların kararlarını finanse eden firmalar tarafından sağlanmaktadır. Mali varlıklar olmadan, sabit varlıklarını ve işletme sermayesi gereklerini desteklemez. Sermaye yatırım kararının her yönüyle, sermaye yapısı kararı, bir şirketin karlılığında hayati önem taşımaktadır. İşletme bu karardan doğrudan etkilenir. Bu nedenle, sermayeyi belirlerken gerekli özen ve dikkat gösterilmelidir. Sermaye yapısı kararları, şirketlerin karşılaştığı en önemli finans kararları arasındadır (Claude, 2016).

Sermaye yapısı teorisi, uzun süre sermaye yapılarının sermaye ve firma değerlerinin maliyeti üzerinde etkili olup olmadığını tartışmıştır. Bir firmanın değeri ve performansı Modigliani ve Miller (1958)'den beri kurumsal finans ve muhasebe literatüründe çok konuşulan bir mesele haline gelmiştir. Eğer iflas maliyeti yoksa ve sermaye piyasası sürtünmesiz ise, mükemmel bir sermaye piyasası varsayımı altında, vergiler olmadan firmanın değeri sermayenin yapısıyla bağımsızdır. Borç ödenmesi gereken vergiyi azaltabilir, böylece girişimin en iyi sermaye yapısı borcun yüzde yüzü olmalıdır. Daha sonraları bir firmanın sermaye yapısını açıklamak üzere psikolojik düzenleme teorisi, statik ters karşılıklı kuram ve Ajans Maliyet Teorisi dahil bir çok teori geliştirilmiştir (Claude, 2016).

Sermaye kaynağı hakkında işletmenin vermiş olduğu karar, kendi akranları arasındaki rekabet gücünü etkileyecektir. Bu nedenle, firma uygun borç ve karlılığını en üst düzeye çıkaracak öz sermaye karışımını kullanmalıdır (Claude, 2016).

Finansal yönetimin önemli bir yönü; sermaye yapısı ve finansman kararlarının bir firmanın değerini nasıl maksimize etmeye katkıda bulunabileceği üzerinde durmaktadır. Finansmanla ilgili kararlar yatırım kararlarıyla birlikte ele alınır. Bir yatırım kararı yapılan faaliyetlerini desteklemek için yeterli fonlara ihtiyaç duyar. Sermaye yapısı, firmanın istihdam ettiği finansman kaynaklarını belirtir (Baker ve Martin, 2011).

Optimal sermaye yapısı ve firmaların sermaye yapılarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile ilgili gerek yabancı gerekse yerli literatürde çeşitli teorik ve ampirik çalışmalar yapılmıştır (Demirhan, 2009; Yörük ve diğerleri, 2013).

Bu çalışmada ele alınan firmalar ise üretim sanayisinde yer alan alabalık üretim ve yetiştiricilik işletmeleridir.

Su ürünleri yetiştiriciliğinde sermaye çeşitleri de kafeste yetiştiricilik için; bina ve kafes sermayesi, alet ve makine sermayesi, malzeme-mühimmat, balık sermayesi ve para mevcudu şeklinde kategorize edilebilir (Öztürk, 2011).

Sermaye yapısı ile ilgili analizler “bilanço” analizi olarak da isimlendirilmektedir. Bilanço analizi ile işletmenin varlığı, sermaye bileşimi, yıllar itibarı ile sermaye yapısındaki gelişme ve değişmeyi görmek ve hesaplanacak oranlara bakarak işletmenin mali durumunu öğrenmek ve değerlendirmek mümkündür. Aktif unsurların sınıflandırılması da bilanço analizleri açısından bilinmesi gereken önemli bir konudur. Bilanço analizinde kullanım kolaylığı açısından bilanço, çoğunlukla likidite özelliğine göre sınıflandırılır (Çetin, 2008). İncelenen işletmelerin sermaye yapıları sermayenin likiditesine göre incelenmiştir. İncelenen işletmelerde aktif sermaye dönen varlıklar, orta vadeli varlıklar ve sabit varlıklar olarak 3 guruba ayrılmaktadır. Aktif sermaye tarımsal üretimde kullanılan bütün sermaye çeşitlerini kapsar. İşletmelerin üçüncü şahıslara olan her türlü borçları ile öz sermaye toplamı pasif sermayeyi oluşturur (Bülbül, 1979; Öztürk, 2011).

Yukarıda bahsi geçen ve firmaların sermaye yapısını etkileyen bazı faktörler ve açıklamaları aşağıda verilmiştir.

Sermaye yapısını etkileyen faktörlerden birincisi sektör türüdür. Harris ve Raviv (1991) ve Frank ve Goyal (2009), sermaye yapısının oluşumunda işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadırlar. Örneğin, dengeleme teorisi bakış açısıyla, sektörün kaldıraç ortalaması, sektörün faaliyet gösterdiği işletmelerin sermaye yapısının oluşumunda önemli bir belirleyicidir. Ayrıca çeşitli yasal düzenlemeler de şirketlerin sermaye yapısı kararları üzerinde etkilidir. Düşük kaliteli firmalar, herhangi bir borçlanma düzeyinde yüksek kaliteli firmalara göre daha fazla marjinal iflas maliyetine sahip olduklarından borçlanma düzeylerini artırarak yüksek kaliteli firmalar ile rekabet edemeyeceklerdir.

Türkiye'nin de içinde olduğu gelişmekte olan 10 ülke üzerine 1999 yılında yapılan bir çalışmada, hükümetlerin piyasalar üzerindeki geniş etkisi olduğu, piyasalardaki fiyat kontrolleri (faiz oranları, öz kaynak maliyeti vb.) ve finansal sistemin düzenlenmesi ile sistemin daha da karmaşık hale geldiği gözlemlenmiştir. Tercih edilen sektörlerle yönelik hükümetin yönlendirdiği kredi programlarının finansal yapı üzerinde önemli bir etkisi olabildiği görülmüştür (Booth ve diğerleri, 2001).

Sermaye yapısını etkileyen faktörlerden ikincisi işletmenin büyüklüğüdür. Ticari faaliyetlerin vazgeçilmez bir alanı işletme büyüklüğünü içerir. Bir firma ne kadar büyük olursa asimetrik bilgiden dolayı izleme maliyetlerinin daha yüksek olmasına rağmen (Zadeh ve Eskandari, 2012), sermaye yapılarında yaptıkları daha çok çeşitlilik nedeniyle parasal sorunlar ve sıkıntılar ile daha az karşı karşıya oldukları belirlenmiştir (Titman ve Wessel, 1988).

Küçük işletmeler sabit ve değişken kısımlar içeren iflas maliyetlerinden dolayı daha göreceli olarak daha yüksek iflas maliyetine sahip iken (Warner, 1977), büyük işletmelerin iflas maliyeti nispeten daha düşüktür. Bu bakımdan dengeleme yaklaşımı, işletme büyüklüğü ile borçlanma düzeyi arasında negatif bir ilişkinin olduğunu öne sürmektedir (Deesomsak ve diğerleri, 2004). Büyük işletmelerde işletme ile ilgili bilgilere daha rahat ulaşılabildiğinden dolayı, asimetrik bilgi problemi olmamakta ve borç bulma imkanları yüksek olmaktadır (Padron ve diğ., 2005).

Yatırımcılar teknolojiye erişimi fazla ve daha ucuz fon kaynaklarına sahip firmaların daha az riskli olduğuna inanmaktadırlar. Buda, işletme boyutu ve performansı arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Claude, 2016).

Sermaye yapısını etkileyen faktörlerden üçüncüsü olan maddi duran varlıklara makine ve bina gibi sabit kıymetler ve stok gibi cari varlıklar dahildir. Somut olmayan şeyler ile karşılaştırıldığında maddi varlıkları teminatlandırmak daha kolaydır, böylece şirket maddi sıkıntı içine girerse daha küçük bir kayıp yaşayacaktır. Maddi duran varlıklar, borç için daha iyi teminat olması nedeniyle büyük bir öneme sahiptir (Rajan ve Zingales, 1995).

Genel olarak, zamanla işletmedeki çalışan sayısının veya firma varlığının büyümesi olarak tanımlanan firma büyümesi girişimcilik fırsatlarının bulunmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Nichter ve Goldmark, 2009).

Sermaye yapısını etkileyen faktörlerden dördüncüsü büyüme fırsatlarıdır. Her ne kadar firma büyümesine etki eden faktörler gelişmiş ekonomilerdeki dikkate değer araştırmaların öznesini oluştursa da, gelişmekte olan ekonomilerde bu konulara dikkat edilmemektedir (Hermelo ve Vassolo, 2007). Faiz oranları, ekonomik istikrar ve döviz kurları gibi makroekonomik faktörlere büyük çaba harcanırken, mikroekonomik faktörler pek ilgi görmemektedir. Firma oluşumunda büyümenin formüle edildiği ekonomik bir çerçeve yoktur ve kapsamlı olarak çok az test edilmiştir (Davidsson ve diğerleri, 2002).

Brush ve diğerleri (2000) serbest nakit akım hipotezi ışığında, Maryland-ABD'de yaptıkları araştırmalara göre, bir şirketin hissedarlarının getirileri ve varlık döndürmesi açısından, büyüme fırsatları ile finansal performansı arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu söylemişlerdir..

Daha yüksek büyüme fırsatları, eninde sonunda yatırım yapmak veya borçluların servetini boşa çıkaran riskli projeleri kabul etmek için teşvik edicidir. Bu, borçlanma maliyetini ve dolayısıyla büyümeyi arttırır. İşletmeler, borç yerine iç kaynaklarını veya öz sermaye kullanmaya meyillidir. Buna ek olarak, yüksek maddi değeri olmayan büyüme fırsatlarından kaynaklanan bir büyüme de gelirler gerektiğinde kullanılamayacağı için istenmez (Deesomsak ve diğerleri, 2004).

Toplumun refahı, kendi toplumlarının ekonomik büyümesine bağlıdır. Firmaların kurulması ve genişletilmesi yoluyla ekonomi, insanlar için daha müreffeh bir hayat, yeni istihdam ve fırsatlar üretir. İşletmelerin büyümesinin öneminin farkında olan politikacılar, ekonomistler ve uluslararası kalkınma ajansları programların oluşturulması ve uygulanmasına önemli kaynak ayırarak, firmaların büyümelerine yardımcı olabilir ve böylece ekonomik refaha katkıda bulunabilirler. Yeterli sonuçlar veren ve dolayısıyla halka açık olan bu programlar vasıtasıyla kaynakları boşa harcamadan son derece etkili tasarımlar yapılabilir. Firmaların büyümesini iyileştirmek için, yapacakları süreçleri ve değişkenleri belirleyen verimli programlar zorunludur (Hermelo ve Vassolo, 2007).

Sermaye yapısını etkileyen faktörlerden beşincisi kârlılıktır. Karşılıklı olarak birbirine bağımlı olan kâr ve kârlılık, birbirlerine yakın olmalarına rağmen iki farklı kavramdır. Kârlılık göreceli bir kavram iken, kâr mutlak bir çağrışımdır. Başka bir deyişle, genel niteliklerine rağmen, her birinin iş dünyasında ayrı bir rolü vardır (Tulsian, 2014).

Mutlak bir terim olarak kâr kelimesinin, bir işletmenin verimliliğini karşılaştırmak için bir önemi yoktur. Çok yüksek kâr her zaman sağlam organizasyonel verimliliği göstermez ve düşük kârlılık her zaman bir örgütsel hastalık işareti değildir. Dolayısıyla, kârın temelde birincil değişken olmadığı söylenebilir. Bir işletmenin operasyonel etkinliği ve mali verimliliği karşılaştırılabilir. İstihdam edilen verimlilik ve operasyonel verimliliği ölçmek için kârlılık analizi en iyi tekniklerden biridir (Tulsian, 2014).

Kârlılık sözcüğü bir ticari varlığın kâr elde etme gücünü belirtir. Aynı zamanda kazanç gücü veya işletme performansını da gösterir. Belirli bir yatırımın kullanımından getiri elde etmek için kârlılık yeteneği olarak tanımlanabilir (Tulsian, 2014).

Sermaye yapısını etkileyen faktörlerden altıncısı borç dışı vergi kalkanlarıdır. Vergi tabanlı model, kurumlar vergisi indirimi kullanmanın borç finansmanında en büyük yararı olduğunu göstermektedir. DeAngelo ve Masulis (1980)'in borç-dışı vergiler kalkan argümanını takiben finansman kararlarındaki vergi etkilerini incelemişlerdir. Bunun sonucunda, bazı firmaların, kurumlar vergisi ödemelerini ve emeklilik fonları azaltmak için amortisman olarak, vergi gibi diğer faiz dışı kalemleri vergi kalkanı olarak kullanabileceklerini savunmaktadırlar. Bu nedenle, yüksek borç-dışı vergi kalkanlarının muhtemelen daha az borç kullanılmasına yol açacağı düşünülmektedir (Wiwattanakantang, 1999).

Daha doğru ayarlamaların olmaması durumunda, borç-dışı vergi kalkanı toplam varlıkların amortismanına oranıdır. Takas teorisi tarafından öngörüldüğü gibi, kurumlar vergisinden kurtulmak için özkaynak yerine borcun kullanılması büyük bir güdüdür. Bununla birlikte, şirketler kurumlar vergisini azaltmak için amortisman gibi borç dışı vergi kalkanları kullanabilir. Böylece, daha yüksek bir borç-dışı vergi kalkanı borcun potansiyel vergi avantajını azalttığı için kaldıraçla ters orantılı olması gerekir (Baker and Wurgler, 2002)

Sermaye yapısını etkileyen faktörlerden yedincisi likiditedir. Likidite, dönen varlıklar ile kısa vadeli yükümlülükler arasındaki oran olarak tanımlanmaktadır (Deesomsak ve diğerleri, 2004).

Likidite, bir varlığın hızlı bir şekilde satılması ve satın alma kabiliyetini ifade eder ve güvenli yatırımlardan herhangi birini seçerken önemli bir husustur. Likit olmayan menkul kıymetler daha keskin fiyatlara eğilimli olabilir. Piyasanın stresli olduğu zamanlarda likiditede menkul kıymetlere kıyasla daha fazla dalgalanmalar olabilir (Hammond ve Lieder, 2015).

Longworth (2007) likiditeyi makroekonomik likidite, piyasa likiditesi ve bilanço likiditesi olarak üçe ayırmıştır.

Baks ve Kramer (1999) likidite bolluğu ile varlık getirileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında likidite tanımını yaparken Longworth'a benzer bir yol izleyerek piyasa ve parasal likidite ayrımı yapmışlardır. Piyasa likiditesi, finansal piyasaların talep ve arzdaki geçici dalgalanmaları piyasa fiyatında önemli bir değişikliğe yol açmadan emebilme kapasitesini ifade etmektedir. Parasal likidite ise genellikle kısa dönem faiz oranları veya parasal büyüklüklerle ilişkilendirilmekte ve kısa dönem kredi piyasasının koşullarını yansıtmaktadır. Bu kavramlar birbirleriyle yakından ilgilidir. Parasal likiditenin bol olması fonlama maliyetlerini aşağı çekerek piyasaları destekleyecektir. Artan para talebi risk alma isteğini artırarak piyasa likiditesini artıracaktır. Parasal likiditenin artırılması ve piyasa likiditesini desteklenmesinde merkez bankalarına önemli görev düşmektedir. Baks ve Kramer, önceki çalışmalarında çoğunlukla parasal likiditeye odaklandığını belirterek çalışmalarında parasal likiditeyi kullanmışlardır. Finansal piyasalarda para piyasalarının önceliği düşünüldüğünde ve bu piyasalarda merkez bankalarının ve para politikalarının etkinliği göz önüne alındığında parasal likiditenin itici faktörlerini anlamak diğer likidite kavramlarını anlamak için de önemlidir. Ayrıca parasal likidite makro politikaları anlama açısından önemlidir (Eren, 2014).

3. Bölüm

TUNCELİ İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN ALABALIK İŞLETMELERİNİN YAPISAL VE EKONOMİK ANALİZİ VE PAZARLAMA DURUMU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı Tunceli İli'nde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik işletmelerinin yapısal durumunu tespit etmek, yönetim, finansal ve pazarlama durumlarını keşifsel olarak araştırmaktır.

Firmaların varlıklarını devam ettirebilmeleri ilk olarak finansal durumlarına bağlıdır. Bunun yanında etkili bir yönetim işletme için doğru atımlar atılmasında ve stratejik kararlar verilmesinde çok önemlidir. Diğer taraftan üretilen bir malın ne derece kaliteli olduğu önemli olmakla beraber, uygun pazarlar bulunamadığı veya uygun bir pazarlama tekniği kullanılmadığı zaman değerinde satılması mümkün olamamaktadır.

Anlatılan bu durumlardan dolayı bu çalışma Tunceli İli'nde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik işletmelerinde yapısal, finansal, yönetsel ve pazarlama durumlarının işletmelerin başarı ve sürdürülebilirliklerine etkilerini incelemek, diğer taraftan da mevcut durumu ortaya çıkarmaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin ortak sorunlarından biri, bölgelerin ekonomik gelişim düzeyinin ülke ortalamasının altında kalmasıdır. Tarımsal üretime dayanan bölge ekonomisinde sanayi ve hizmetler sektörü yeterince gelişmediğinden, tarımsal üretim artışıyla sağlanabilecek istihdam ve gelir fırsatları bu bölgeler için önem taşımaktadır (Gökhan, 2010).

Tunceli ili Türkiye'nin en az nüfusa sahip şehridir ve sanayi olarak gelişmemiştir. Zengin su kaynakları balık yetiştiriciliği için uygundur. İlde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik işletmeleri üzerine daha önce yapılmış bazı çalışmalar mevcut ise de, bu çalışmalar daha çok işletmelerin biyoteknolojik özellikleri ile ilgilidir. Bu anlamda işletmelerin yapısal, yönetsel, finansal ve pazarlama durumlarının işletme bilimi doğrultusunda incelenmesi ve mevcut durumun ortaya çıkarılması önem arz etmektedir.

3.2. Araştırmanın Metodolojisi

Çalışma kapsamında literatür taraması yapıldıktan sonra araştırma soruları hazırlanmıştır, Tunceli İli'nde faaliyet gösteren alabalık işletmelerinin tamamına uygulanan anket yöntemiyle veriler toplanarak Çalışma 1 Şubat-31 Mayıs 2017 tarihleri arasında keşifsel bir araştırma yürütülmüştür.

3.3. Araştırmanın Kısıtları

Tunceli ilindeki Alabalık tesisleri kurumsal yapıya sahip olmadığı ve bir yada iki çalışana sahip olduğu için örneklem sayısının azlığı nedeniyle yapısal durumlarını analiz etmenin daha doğru sonuçlar vereceği düşünülmüştür.

3.4. Araştırma Bölgesi

Araştırma bölgesi tatlı su kaynakları ile zengin Tunceli İli'dir. Tunceli'nin güney sınırını Keban Baraj Gölü oluşturmaktadır. İlin kuzeyindeki Munzur Dağları'ndan doğan Munzur Çayı ile kuzeydoğusunda bulunan Pülümür Çayı güneye doğru akarak il merkezinde birleşmektedirler. Bu kısımda 2009 yılında yapılan Uzunçayır Baraj Gölü bulunmaktadır. İlin doğusunda Keban Baraj Gölü'ne akan Peri suyu bulunmakta ve bu suyun da üzerinde yapımı 2013 yılında bitirilen Tatar Baraj Gölü yer almaktadır.

Zengin su kaynakları ile Tunceli ili su ürünleri yetiştiriciliği için ideal bir alan oluşturmaktadır.

3.5. Araştırmanın Ana Soruları

1. İşletmelerin kullandığı su ürünleri yetiştiriciliği yapılan alanların mülkiyet durumu nedir?
2. İşletmeler yetiştiricilikte kullanılacak yavru balıkları ne şekilde temin etmektedirler?
3. İşletme sahiplerinin balık yetiştiriciliği dışında başka işleri var mıdır?

4. İşletmeler üretime ilk başladıkları kapasitelerini zaman içerisinde arttırmışlardır?
5. İşletmelerde istihdam edilen su ürünleri mühendislerinin cinsiyetleri genel olarak erkekmi, yoksa bayanmıdır?
6. İşletmelerde aile içi işçi bireylerin çalışma durumu nedir?
7. İşletmeler elemanlarının işlerinden memnun olup olmadıklarını takip ederek, işlerinden memnun olmaları için gereken uygulamaları yapmaktadırlar?
8. İşletmelerin kuruluş aşamasında karşılaştıkları en büyük sorunlar nelerdir?
9. İşletmeler kuruluş aşamasında gerekli olan sermayeyi hangi kaynaklarından sağlarlar?
10. İşletmelerin üretim aşamasında devlet desteklerinden yararlanma durumu nedir?
11. İşletme sahiplerinin örgütlenme durumu nedir?
12. İşletmelerin araştırma geliştirme (AR-GE) konusunda çalışma durumları nasıldır?
13. Tunceli İli alabalık yetiştiricilik işletmeleri genellikle şahıs firmasıdır, yoksa şirketmidir?
14. Tunceli İli alabalık yetiştiricilik işletmelerinde organizasyon yapısı nasıldır?
15. İşletmeler ürettikleri balıkları ne şekilde pazarlarlar?
16. İşletmelerin pazarlama konusunda teknolojik yenilikleri takip etme durumları nedir?
17. İşletmelerde en büyük gider kalemleri nelerden oluşmaktadır?
18. Alabalık yetiştiriciliğinin karlı bir işletmecilik türü olduğu söylenebilir mi?

3.6. Örneklem ve Anket Uygulaması

Tunceli İl Tarım Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda Tunceli İli'nde faaliyet sürdüren 25 adet alabalık yetiştiricilik tesisinin olduğu tespit edilmiştir. Bütün işletmelerde yüz yüze görüşme imkanı olacağı düşünülerek, tam sayım yöntemiyle işletmelerin tamamında anket yapılmasına karar verilmiştir. Anket çalışmaları 15-25 Mayıs 2017 tarihlerinde yapılmıştır.

Anket sorularının hazırlanmasında; Adıgüzel ve Akay, 2005, Aydın ve Sayılı, 2009, Birici ve diğerleri, 2014, Birici ve diğerleri, 2016, Büyükçapar ve sezer, 2006, Doğan ve Yıldız, 2008, Erman ve Küçük, 2017, Karaman ve Yüngül, 2015, Karataş ve diğerleri, 2008, Kocaman ve diğerleri, 2002, Kocaman ve Sayılı, 2014, Öztürk, 2011, Yüngül ve diğerleri, 2016a, Yüngül ve diğerleri, 2016b'nin yapmış oldukları çalışmalardan yararlanılmıştır.

İşletmelerin başlangıç kapasiteleri, günümüzdeki kapasiteleri, aktif üretim kapasiteleri, gelecekte hedeflenen kapasiteleri, üretim şekilleri, kafes sayıları ve bina mevcudiyeti soruların anket soruları neticesinde kaydedilmiştir.

İşletme sahiplerinin yaşları, medeni halleri, eğitim durumu, eşlerinin eğitim durumu, çocuk sayıları ve çocukların eğitim durumu gibi sorular ile demografik yapıları belirlenmiştir.

Yöneticinin eğitim ve tecrübesini ortaya çıkaracak, işletmenin yönetim şeklini belirleyecek sorular ile yönetim durumu tespit edilmiştir.

Sermaye yapılarını belirlemek amacıyla Öztürk (2011)'in yöntemiyle, işletmelerin aktif sermaye unsuru olarak kafes, bina, alet-makine, malzeme-mühimmat, balık ve para sermayesini, pasif sermaye unsuru olarak ise borçlar ve öz sermayelerini belirleyecek tablolar doldurulmuştur.

Sermaye temini, kredi temini ve desteklemeler ile ilgili sorular sorulmuştur.

Pazarlama sorunları ve mevcut pazarlama durumlarını ortaya çıkaracak sorular sorulmuştur.

3.7. İşletmelerin Gruplandırılması

Tunceli İl Gıda, Tarım ev Hayvancılık Müdürlüğü'nden alınan veriler doğrultusunda kafes ve havuz üniteleri buldukları ilçelere göre gruplandırılarak Tablo 3.1'de verilmiştir.

İldeki işletmeler üretim şekillerine göre, üretim türü ve kapasite olarak 2 farklı gruplandırmaya tabi tutulabilirler.

1. Üretim türüne göre kafes yetiştiriciliği ve havuz yetiştiriciliği olarak 2 gruba ayrılmıştır. İlde göllerdeki kafeslerde üretim yapan 17 ve karasal havuzlarda üretim yapan 8 adet işletme tespit edilmiştir.

2. İşletmeler üretim kapasitesine göre de 3 farklı gruba ayrılmıştır.

0-50 ton arasında üretim yapan 13 işletme, 50-250 ton arasında üretim yapan 6 işletme, 250-950 ton arasında üretim yapan 6 işletme vardır.

Tablo 3.1. Tunceli İli'nde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik işletmeleri.

TUNCELİ İLİ ALABALIK YETİŞTİRİCİLİK İŞLETMELERİ				
Kafeste Üretim Yapan İşletmeler				
	İşletme Adı Yeri	Kapasite ton/yıl	Yavru Üretimi Adet/Yıl	Kira ₺
1	Munzur üniversitesi (Merkez)	25	-	168.00
2	Deniz yarıcı-2 (Merkez)	29	-	190.65
3	Deniz Yarıcı (Mazgirt)	245	-	1.520.85
4	Cebrail Sonar-1 (Mazgirt)	245	-	1.071.00
5	Ömer Mustafa Yöntürk (Pertek)	250	-	1.071.00
6	Gülcan Çetintaş (Pertek)	245	-	1.134.00
7	Kumru Alabalık (Pertek)	25	-	168.00
8	Hasan Kurt (Pertek)	25	-	159.00
9	Tekin Orgun (Pertek)	25	-	168.68
10	Aslan Yıldırım-1 (Çemişgezek)	25	-	168.00
11	Aslan Yıldırım-2 (Çemişgezek)	25	-	168.00
12	Yazgül Yıldırım (Çemişgezek)	25	-	190.65
13	Hasan Ali Baysal (Çemişgezek)	950	-	3.075.00
14	Fatih Baysal (Çemişgezek)	950	-	3.525.00
15	Osman Baysal (Çemişgezek)	950	-	3.075.00
16	Fatih Çetin (Çemişgezek)	950	-	3.525.00
17	Ada Alabalık (Çemişgezek)	950	-	3.900.00
Karasal Havuz Üretimi Yapan İşletmeler				
	İşletme Adı Yeri	Kapasite ton/yıl	Yavru Üretimi Adet/Yıl	Kira ₺
1	Cebrail Sonar-3 (Mazgirt)	245	6.000.000	-
2	Hıdır Özgül (Mazgirt-Göktepe)	5	-	-
3	Gökhan Fidan (Nazimiye-Dere ağacı)	45	-	-
4	Hüseyin Düşkün (Ovacık-Yeşilyazı)	25	-	-
5	Kurtuluş Demirögen (Ovacık-Yeşilyazı)	29	-	-
6	Hıdır Aydın (Ovacık)	25	-	-
7	Kılınçoğlu (Ovacık)	500	10.000.000	-
8	Vadi Alabalık (Çemişgezek)	245	30.000.000	-

Kaynak: Tunceli İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

3.8. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem

Anket soruları evet/hayır cevapları verilecek biçimde oluşturulmuştur. Sorular genellikle yoruma açık soyut sorular şeklinde değil, tam tersine kişilerin somut durumlarını sorgulayacak şekilde hazırlanmıştır. Sorulara cevaplar yüz yüze alınmıştır. Sorular anlaşılır olarak yazılmış olmakla beraber katılımcılara soruyu anlayıp anlamadıkları tekrar sorulmuştur.

Anket sorularında evet ve hayır sorularına verilen cevapların oluşturduğu gruplar arasında istatistiksel bir fark olup olmadığını anlamak üzere nonparametrik istatistik testlerden olan ve % 95 güven derecesinde analiz veren Binomial istatistik testi uygulanmıştır.

Bu amaçla anket sorularına verilen cevaplar Spss 14.0 programına girilmiştir. Binomial test uygulandıktan sonra programın vermiş olduğu çıktıda Exact Sig. (2-Tailed) değerlerine bakılmıştır. Bu değerler testteki p değerleridir. p değerleri eğer 0,05'ten küçük ise gruplar arasında istatistiki açıdan önemli bir fark vardır denilmiştir. Bunun tam tersi p değerleri 0,05'ten büyük ise gruplar arasında istatistiksel anlamda önemli bir fark yoktur yargısına varılmıştır.

3.9. Bulgular

İşletme sahiplerine sorulan sorular doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

3.9.1. İşletmelerin Yapısal Durumu

İşletmelerin yapısal durumlarını belirlemek amacıyla tablo 3.2'de verilen sorular sorulmuştur.

Tunceli İli'nde alabalık yetiştiriciliği yapan 25 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerden 8'i (%32) karasal havuzlarda yetiştiricilik yapmakta ve 17'si (%68) Keban Baraj Gölü'nde ağ kafeslerde yetiştiricilik yapmaktadır.

Kafeste üretim yapan 17 işletmenin tamamı ve 1 adet havuz tesisi, buldukları alanı il özel idaresinden kiralamış durumdadır (%72). Kalan 7 havuz

ünitesinin kurulu olduğu alan ise işletme sahiplerine aittir (%28). İşletme alanının kiralanarak kullanımı istatistiksel olarak önemli derecede fazladır ($p= 0,043$, $P<0,059$).

İşletmelerden 20 tanesi (%80) başka işletmelerden yavru alıp büyüterek satmaktadır, geriye kalan 5 işletme (%20) ise yavruları kendi anaç balıklarından temin etmektedir. Kuluçkalama ünitelerinden yavru satın alarak üretim yapan işletmelerin sayısı istatistiksel olarak önemli derecede fazla olduğu belirlenmiştir ($p= 0,004$, $P<0,059$).

İşletme sahiplerinin 15'i (%60) balık üretim işi dışında başka işler ile de uğraşır iken, kalan 10 (%40) işletme sahibinin ise balık üretiminden başka işi bulunmamaktadır. Burada yüzde açısından yüksek bir fark görülse de, istatistiksel anlamda önemli bir fark bulunmamıştır ($p= 0,424$, $P>0,059$).

İşletmelerden 22 tanesinin (% 88) üretime başladıkları günden itibaren kapasitelerinin değişmediği, 2 tanesinin (% 8) kapasitesinin artırıldığı ve 1 tanesinin (% 4) ise kapasitesinin düşürüldüğü belirlenmiştir. Kapasitelerini değiştirmeden aynı kapasite ile devam eden işletmelerin sayısı istatistiksel olarak önemli derecede fazladır ($P=0,00$, $P<0,05$). Gelecek dönemde kapasiteyi artırmayı düşünüyor musunuz sorusuna 11 işletme (% 44) sahibi evet ve 14 işletme (% 56) sahibi ise hayır cevabı vermişlerdir.

İşletmelerin faaliyet sürelerine bakıldığında; 9'unun 1-5 yıl (%36), 13'ünün 5-10 yıl (%52) ve 3'ünün ise 10-15 yıl (% 12) arasında faaliyetlerini yürütmekte oldukları tespit edilmiştir. 15 yıl ve üzeri faaliyet gösteren işletme bulunmamaktadır.

Tablo 3.2. İşletmelerin yapısal durumları ile ilgili anket soruları.

İşletmelerin yapısal durumları ile ilgili anket soruları		Evet	Hayır	İstatistik
1	Tesisin kurulu olduğu alan işletmeye mi aittir	7	18	P=0,043 P<0,05
2	Tesisin kurulu olduğu alan kiralanmak suretiyle mi kullanılmaktadır	18	7	P=0,043 P<0,05
3	Tesiste büyütülecek yavrular işletmenin kendi kuluçka merkezlerinde mi üretilmektedir.	5	20	P=0,004 P<0,05
4	Tesiste büyütülecek yavrular satın mı alınmaktadır	20	5	P=0,004 P<0,05
5	İşletme sahibinin balık üretim işinden başka işi var mıdır	15	10	P=0,424 p>0,05
6	Yetiştiriciliğe başlanılan günden beri işletmenin kapasitesinde değişiklik oldu mu	22	3	P=0,00 P<0,05
7	İşletmenin kapasitesi kurulduktan sonra artırıldı mı	2	23	P=0,00 P<0,05
8	İşletmenin kapasitesi kurulduktan sonra azaltıldı mı	1	24	P=0,00 P<0,05
9	Gelecek dönemde işletme kapasitesinin artırılması düşüncesi varmı	11	14	P=0,69 P>0,05
10	Kaç yıldır bu işletmeciliği sürdürüyorsunuz			
	a) 1-5 yıl 9 adet	b) 5-10 yıl 13 adet	c) 10-15 yıl 3 adet	d) 15 ve üstü yok

3.9.2. İşletmelerin Sosyal Özellikleri

İşletmelerin sosyal özelliklerinin belirlenmesi amacıyla; nüfus ve eğitim durumları ile ilgili sorular sorulmuştur.

3.9.2.1. İşletmelerin Nüfus Durumu

İşletmelerin nüfus durumlarını tespit etmek amacıyla sorulan sorular tablo 3.3'de verilmiştir.

İşletmede çalışanların sayısı ve niteliklerine göre dağılımı, işletme sahibinin medeni hali ve çocuk durumu, işletme sahibinin yaşı ve çalışanların iş memnuniyetleri ile ilgili araştırma yapıp yapılmadığına dair sorular sorulmuştur. Anket sorularına verilen cevaplara göre ek sorular sorulmuştur.

İşletmelerde işletme sahibi ile beraber toplam çalışan sayısı 90 kişidir. İşletme başına 3,6 kişi olarak çalışan sayısı düşmektedir. İşletmelerde en az 1 ve en fazla 7 kişi çalışmaktadır.

İşletmelerin personel dağılımına bakıldığında; 25 işletme sahibine ilaveten, 18 mühendis ve 47 vasıfsız elemanın istihdam edildiği görülmektedir.

Toplam 18 su ürünleri mühendisinin 16'sinin erkek (% 88,89) ve 2'sinin bayan (%11,11) olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerde istihdam edilen erkek su ürünleri mühendisi sayısının, bayan su ürünleri mühendislerinden istatistiksel olarak önemli sayıda fazla olduğu tespit edilmiştir (P=0,01, P<0,05).

Toplam 47 vasıfsız çalışan işçi içerisinde resmi olarak çalışan aile içi işçi birey sayısı 5 kişidir (%10.64). İşletmelerde yabancı işçi çalıştırma oranının istatistiksel olarak oldukça fazla olduğu, bunun yanında aile içi çalışan birey sayısının ise istatistiksel olarak oldukça az olduğu belirlenmiştir (P=0,00, P<0,05).

İşletme sahiplerinden 20'si (%80) evli 5'i (%20) ise bekar (P=0,004, P<0,05).

İşletme sahiplerinin çocuk sayılarına bakıldığında; 25 kız ve 26 erkek olmak üzere toplam 51 çocuğa sahip oldukları görülmüştür.

İşletme sahiplerinin en küçüğü 27 ve en büyüğü 66 yaşında olup, ortalama yaşları 45,28±10,31sd'dir.

Tablo 3.3. İşletmelerin nüfus durumu ile ilgili anket soruları.

İşletmelerin nüfus durumu ile ilgili anket soruları		Evet	Hayır	İstatistik
11	İşletmede çalışan su ürünleri mühendisi varmı?	11	14	P=0,69 P>0,05
12	İşletmede kaç mühendis çalışmaktadır? Erkek: 16 Bayan: 2			P=0,001 P<0,05
13	İşletmede işletme sahibi dışında aile içi çalışan bireyler varmı?	5	20	P=0,004 P<0,05
14	İşletmede çalışan aile bireyleri kaç kişidir Erkek: 4 Bayan: 1			
15	İşletme sahibi evlidir?	20	5	
16	İşletme sahibinin çocuğu varmıdır?	20	5	
17	İşletme sahibinin kaç çocuğu vardır? Erkek: 26 Kız: 25			
18	Çalışanların işlerinden memnun olup olmadıklarını araştırıp işlerinden memnun olmaları için gereken uygulamaları yaparmısınız?	20	5	P=0,004 P<0,05

Çalışanlarınızın işlerinden memnun olup olmadıklarını araştırıp işlerinden memnun olmaları için gereken uygulamaları yaparmısınız sorusuna, 20 işletme evet (% 80) ve 5 işletme ise hayır (% 20) cevabını vermişlerdir. Bu soru sonucunda işletmelerin çalışanlarının iş memnuniyetine önem verdikleri sonucu çıkmaktadır (P=0,04, P<0,05).

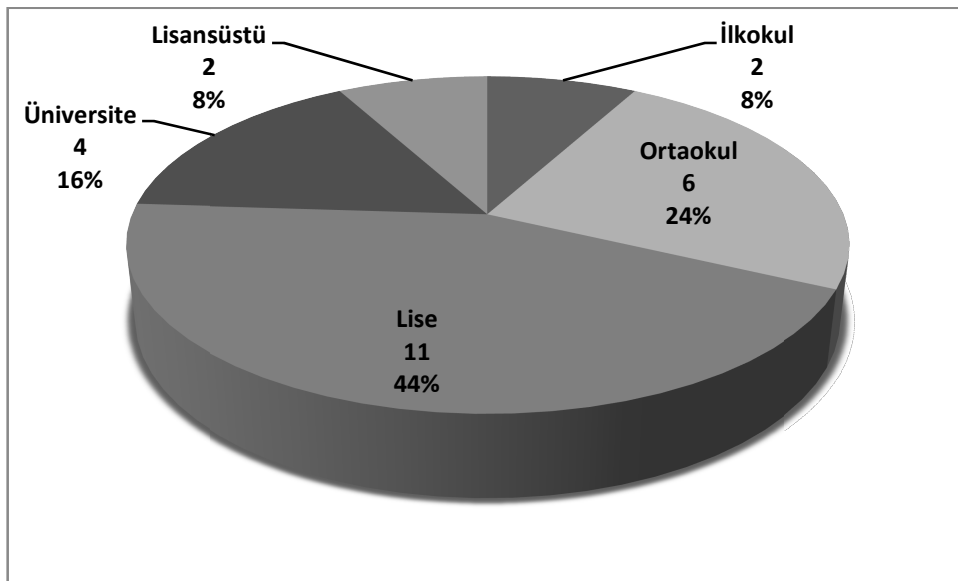
3.9.2.2. İşletmelerde Eğitim Durumu

İşletme sahiplerini ve eşlerinin eğitim durumlarını belirlemek amacıyla tablo 3.4.'de verilen anket soruları sorulmuştur.

Tablo 3.4. İşletme sahipleri ve eşlerinin eğitim durumları.

19	Eğitim durumunuz nedir?				
a) Okumamış	b) İlkokul 2	c) Ortaokul 6	d) Lise 11	e) üniversite 4	f) Lisansüstü 2
20	Eşinizin eğitim durumu nedir?				
a) Okumamış	b) İlkokul 9	c) Ortaokul 2	d) Lise 6	e) üniversite 3	f) Lisansüstü

İşletme sahiplerinin eğitim durumlarına bakıldığında; 2'sinin ilkökul (% 8), 6'sının ortaokul (% 24), 11'inin lise (% 44), 4'ünün üniversite (% 16) ve 2'sinin lisansüstü (% 8) mezunu oldukları görülmüştür. Şekil 3.1'de işletme sahiplerinin mezuniyet derecelerinin dağılımı pasta grafik üzerinde gösterilmiştir.

Şekil 3.1. İşletme sahiplerinin mezuniyet derecelerinin dağılımı

İşletme sahiplerinin eşlerinin eğitim durumlarına bakıldığında ise; 9'unun ilkokul (% 45), 2'sinin ortaokul (% 10), 6'sının lise (% 30) ve 3'ünün (% 15) üniversite mezunu oldukları görülmüştür.

3.9.3. Kuruluş Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar

Bu bölümde işletmelerin kuruluş aşamasında karşılaştıkları sorunların neler olduğunu belirleyecek sorular sorulmuştur.

Tablo 3.5. Kuruluş aşamasında karşılaşılan sorunlar ile ilgili sorular.

Kuruluş aşamasında karşılaşılan sorunlar ile ilgili sorular		Evet	Hayır	İstatistik
21	Kuruluş aşamasında sermaye bulmada sıkıntı yaşanıldı mı?	15	10	P=0,424 P>0,05
22	İşletme kurulurken alınan kredilerin maliyetleri yüksek midir?	12	13	P=1,00 P>0,05
23	Kuruluş aşamasında bankalardan kredi talebine yüksek teminatlar istenildimi?	13	12	P=1,00 P>0,05
24	Kuruluş aşamasında nitelikli eleman bulmada sıkıntı yaşandı mı?	7	18	P=0,043 P<0,05
25	İşletmenin kuruluş aşamasında çok fazla bürokratik engel ile karşılaştınız mı?	8	17	P=0,108 P>0,05
26	İşletmenin Kuruluş aşamasında tecrübesizlik problem oldumu?	4	21	P=0,01 P<0,05
27	Alabalık işletmeciliğine gelecek yıllarda da devam etmek istermisiniz?	12	13	P=1,00 P>0,05

İşletmelerin % 60'ı kuruluş aşamasında öz sermaye sıkıntısı çektiklerini, % 48'i kredi maliyetlerinin yüksek olduğunu ve % 52'si kredi alınırken yüksek teminatlar istendiğini belirtmişlerdir. Bu sorunlar oran olarak büyük bir değere sahip olmakla beraber, istatistiksel analizler anlamlı bir sonuç vermemiştir (p>0,05).

Diğer iki soruda ise işletmelerin % 72'si kuruluş aşamasında nitelikli eleman bulmakta sıkıntı yaşamadıklarını (p=0,043, p<0,05), ve % 84'ü tecrübe konusunda

bir sıkıntı yaşamadıklarını ($p=0,001$, $p<0,05$) belirtmişlerdir ve bu durum istatistiksel olarak önemli bulunmuştur.

Diğer taraftan işletmelerin % 68'i kuruluş aşamasında çok fazla bürokratik engel ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumunda istatistiksel analizi önemli bir değer ortaya çıkarmamıştır.

3.9.4. Kuruluş Aşamasında Sermaye Temini ve Üretim Aşamasında Alınan Destekler

Kuruluş aşamasında sermaye temininin ne şekilde yapıldığı ve sonrasında üretim aşamasında hangi desteklemelerden yararlandığının araştırılması amacıyla tablo 3.6'daki sorular sorulmuştur.

Tablo 3.6. Kuruluş aşamasında sermaye temini ve desteklemeler ile ilgili sorular.

Kuruluş aşamasında sermaye temini ve desteklemeler ile ilgili sorular		Evet	Hayır	İstatistik
28	Kuruluş aşamasında sermayenin büyük kısmı öz kaynaklardan temin edilmiştir	18	7	$P=0,043$ $P<0,05$
29	Kuruluş aşamasında sermayenin büyük kısmı şahıslardan borç alınarak temin edilmiştir	4	21	$P=0,108$ $P>0,05$
30	Kuruluş aşamasında sermayenin büyük kısmı devlet teşviklerinden temin edilmiştir	1	24	$P=0,004$ $P<0,05$
31	Kuruluş aşamasında sermayenin büyük kısmı banka kredilerinden temin edilmiştir	2	23	$P=0,00$ $P<0,05$
32	Üretim aşamasında Tarımsal Kalkınmayı Destekleme Kurumundan Destek alınmıştır	2	23	$P=0,00$ $P<0,05$
33	Üretim aşamasında TÜBİTAK özel sektör destekleme projelerinden faydalanılmıştır	0	25	$P=0,004$ $P<0,05$
34	Üretim aşamasında Devletin kilo başı üretim hibe desteklemesinden yararlanılmıştır	23	2	$P=0,00$ $P<0,05$

Kuruluş aşamasında sermayenin uzun veya kısa vadeli borçlar ile devlet desteklerinden değil de, daha çok öz kaynaklardan (öz sermaye) temin edildiği istatistiksel olarak anlamlı olacak şekilde saptanmıştır ($p= 0,043$, $p<0,05$).

İşletmelerin % 92'si kapasitelerine göre farklı miktarlarda devlet teşviğinden yararlanmışlardır. Teşvikten yararlanan işletmelerin sayısı istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p= 0,00$, $p<0,05$).

Tarımsal Kalkınmayı Destekleme Kurumundan (TKDK) destek alan sadece iki işletme vardır. Bunlardan birisi 250000 ve diğeri de 175000 lira hibe desteği almışlardır. Bu durum istatistiksel olarak bir anlam ifade etmemektedir.

TÜBİTAK desteklerinden yararlanan işletme ise hiç yoktur.

3.9.5. Örgütlenme

İşletme sahiplerinin veya yöneticilerinin meslek odalarına üye olduklarını belirlemek amacıyla tablo 3.7'de yer alan 5 adet soru sorulmuştur.

Tablo 3.7. Örgütlenme ile ilgili sorular.

Örgütlenme ile ilgili sorular		Evet	Hayır	İstatistik
35	Ticaret ve Sanayi odasına üyeyim	4	21	$P=0,01$ $P<0,05$
36	Ziraat odasına üyeyim	5	20	$P=0,004$ $P<0,05$
37	Esnaf ve zanaatkarlar odasına üyeyim	16	9	$P=0,23$ $P>0,05$
38	Ticaret borsasına üyeyim	0	25	$P=0,00$ $P<0,05$
39	Tunceli balıkçılık birliği üyesiyim	24	1	$P=0,00$ $P<0,05$

Alınan cevaplar sonucunda, 4 işletme sahibinin (% 16) Ticaret ve Sanayi Odasına, 5 işletme sahibinin (%20) Ziraat Odasına ve 16 işletme sahibinin (% 64) ise Esnaf ve zanaatkarlar odasına üye oldukları görülmüştür.

Devlet desteklerinden yararlanabilmek için balıkçılık birliğine üye olma zorunluluğu bulunmaktadır. Bununla birlikte devlet kurumları devlet desteklemesinden yararlanamamaktadırlar. Bu nedenle Munzur Üniversitesi'ne ait işletme dışında kalan bütün işletmeler birliğe üyedir ($p= 0,00$, $p<0,05$).

3.9.6. Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Durumu

İşletmelerin araştırma ve geliştirme AR-GE konularındaki durumunu belirlemek amacıyla tablo 3.8'de verilen sorular sorulmuştur. 42, 43 ve 44 numaralı sorulardan sadece bir tanesinin cevaplanması istenmiştir.

Araştırma ve geliştirme konularında işletmelerin yardıma ihtiyaçları olduğu durumlarda % 32'sinin il gıda, tarım ve hayvancılık müdürlüklerine, % 12'sinin üniversitelere, % 8'inin özel şirketlere başvurduğu ve % 48'inin ise bu konuda yardım almadığı saptanmıştır.

Tablo 3.8. Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) durumu ile ilgili sorular.

Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) durumu ile ilgili sorular		Evet	Hayır	İstatistik
40	İşletmeniz araştırma ve geliştirme konularında çalışmalar yapılmaktadır mı?	4	21	P=0,01 P<0,05
41	Araştırma ve Geliştirme konularında yardım aldınız mı?	12	13	P=1,00 P>0,05
42	Araştırma ve Geliştirme konularında ihtiyaç duyulduğunda üniversitelerden yardım alınır	3	22	P=0,00 P<0,05
43	Araştırma ve Geliştirme konularında ihtiyaç duyulduğunda il gıda, tarım ve hayvancılık müdürlüğünden yardım alınır	8	17	P=0,043 P<0,05
44	Araştırma ve Geliştirme konularında ihtiyaç duyulduğunda özel şirketlerden yardım alınır	2	23	P=0,00 P<0,05

İşletmenizde araştırma geliştirme konusunda çalışmalar yapılmamaktadır sorusuna, işletmelerin % 84'ü hayır ve %16'sı evet cevabını vermişlerdir. AR-GE konusunda çalışma yapmayan işletmelerin sayısı istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p= 0,01$, $p<0,05$).

3.9.7. Yönetim ve Organizasyon Durumu

İşletmelerin yönetim durumunu belirlemek için tablo 3.9'daki anket soruları sorulmuştur.

İşletme şekli olarak 21 tanesinin ferdi şahıs işletmesi ve 3 tanesinin limited şirket, 1 işletmenin ise Munzur Üniversitesi'ne ait kamu kuruluşu olduğu tespit

edilmiştir. İşletmeler arasında şahıs firmalarının istatistiksel açıdan önemli oranda fazla olduğu belirlenmiştir ($p= 0,00$, $p<0,05$).

İşletmelerin yönetimi 1 işletmede müdür, 2 işletmede yönetim kurulu ve kalan 22 işletmede ise işletme sahibi tarafından tekelden yürütülmektedir. Bu durum klasik bir yönetim şekli olduğunu istatistiksel olarak ortaya koymaktadır ($p= 0,00$, $p<0,05$).

İşletme müdürü sadece Munzur Üniversitesi'ne ait işletme biriminde bulunmaktadır. Bu durum özel sektör işletmelerinde yönetici olarak hiç müdür bulunmadığını göstermektedir.

Tablo 3.9. Yönetim ve organizasyon durumu ile ilgili sorular.

Yönetim ve organizasyon durumu ile ilgili sorular		Evet	Hayır	İstatistik
45	İşletmenin hukuki durumu şahıs işletmesidir.	21	4	$P=0,00$ $P<0,05$
46	İşletmenin hukuki durumu şirket (ortaklık) şeklindedir.	3	21	$P=0,00$ $P<0,05$
47	İşletmede yönetim kurulu vardır	2	23	$P=0,00$ $P<0,05$
48	İşletmenin yönetimi yönetim kurulu tarafından yürütülür	2	23	$P=0,00$ $P<0,05$
49	İşletmede işletme müdürü vardır	2	23	$P=0,00$ $P<0,05$
50	İşletmenin yönetimi işletme müdürü tarafından yürütülür	1	24	$P=0,00$ $P<0,05$
51	İşletmede yönetimi yürüten işletme sahibidir.	22	3	$P=0,00$ $P<0,05$

İşletmelerin organizasyon durumunu belirlemek için tablo 3.10'daki anket soruları sorulmuştur.

İşletmelerdeki birimlere bakıldığında; işleme, paketleme, nakliye ve insan kaynakları birimlerinin hiç olmadığı belirlenmiştir. İşletmeler içerisinde % 12'sinde kalite kontrol birimi, % 32'sinde pazarlama birimi, % 28'inde muhasebe birimi, % 28'inde satın alma birimi ve % 4'ünde AR-GE biriminin olduğu görülmekle beraber

bu sayılar işletmelerin tam teşekküllü bir örgüt yapısında olmadıklarını istatistiksel olarak ifade etmektedirler ($p<0,05$).

Bütün işletmelerde ana unsur olan üretim birimi bulunmaktadır ve bu durum istatistiksel olarak önemlidir ($p= 0,00$, $p<0,05$).

Tablo 3.10. Organizasyon durumu ile ilgili sorular.

Organizasyon durumu ile ilgili sorular		Evet	Hayır	İstatistik
52	İşletmede insan kaynakları birimi vardır.	0	25	P=0,00 P<0,05
53	İşletmede kalite kontrol birimi vardır.	3	22	P=0,00 P<0,05
54	İşletmede pazarlama birimi vardır.	8	17	P=0,108 P>0,05
55	İşletmede AR-GE (Araştırma Geliştirme) birimi vardır.	1	24	P=0,00 P<0,05
56	İşletmede muhasebe birimi vardır.	7	18	P=0,043 P<0,05
57	İşletmede satın alma birimi vardır.	7	18	P=0,043 P<0,05
58	İşletmede üretim birimi vardır.	25	0	P=0,00 P<0,05
59	İşletmede işleme birimi vardır	0	25	P=0,00 P<0,05
60	İşletmede paketleme birimi vardır	0	25	P=0,00 P<0,05
61	İşletmede nakliye birimi vardır	0	25	P=0,00 P<0,05

3.9.8. Pazarlama

İşletmelerde pazarlama durumlarının belirlenmesi amacıyla tablo 3.11'de yer alan sorular işletme sahiplerine sorulmuştur. İşletmelerin aynı anda farklı pazarlama kanallarını kullanabilecekleri düşünüldüğünden, birden fazla soruya cevap vermelerine izin verilmiştir.

Müşterilerin bulunmasında aile ilişkilerinin önemi sorusuna, işletmeler istatistiksel olarak önemli bir oranda aile bağlarının önemli olmadığını bildirmişlerdir ($p= 0,00$, $p<0,05$).

Müşterilerin bulunmasında arkadaşlıkların önemli olduğunu 12 işletme (% 48) ve 13 (% 52) işletme ise önemli olmadığını belirtmiştir.

Müşterilerin bulunmasında coğrafi olarak yakın pazarlar işletmeler tarafından %80 oranında önemli görülmüştür. Bu durum istatistiksel olarak önemlidir ($p=0,004$, $p<0,05$).

Ticari ilişkiler konusuna gelince işletmelerin % 64'ü ürünlerin satılması konusunda ticari ilişkilerin önemli olduğunu, işletmelerin % 36'sı ise ticari ilişkilerin önemli olmadığını bildirmişlerdir. Yüzde olarak iki grup arasında fark görülse de istatistiksel olarak fark görülmemiştir ($p= 0,23$, $p>0,05$).

Tablo 3.11. Pazarlama ile ilgili sorular.

Pazarlama ile ilgili sorular		Evet	Hayır	İstatistik
62	Müşterilerin bulunmasında ailesel bağlar önemlidir	0	25	$P=0,00$ $P<0,05$
63	Müşterilerin bulunmasında arkadaşlıklar önemlidir	13	12	$P=1,00$ $P>0,05$
64	Müşterilerin bulunmasında coğrafi olarak yakın pazarlar önemlidir	20	5	$P=0,004$ $P<0,05$
65	Müşterilerin bulunmasında ticari ilişkiler önemlidir	16	9	$P=0,23$ $P>0,05$
66	Müşterilerin bulunmasında internet önemlidir	0	25	$P=0,00$ $P<0,05$
67	Müşterilere ulaşmak için işletmenin reklam çalışmaları vardır	1	24	$P=0,00$ $P<0,05$
68	Müşterilerin memnuniyet durumları yönetim tarafından araştırılır	15	10	$P=0,424$ $P>0,05$

İnternetin önemi ile ilgili soruda bütün işletmeler bu konuya önem vermediklerini belirtmişlerdir. Bu durum işletmelerin pazarlama konusunda yeni teknolojilerin gerisinde kaldıklarını istatistiksel olarak önemli derecede ortaya koymaktadır ($p= 0,00$, $p<0,05$).

Aynı şekilde işletmelerin % 96'sının reklam çalışmalarının olmadığı ve bu durumda istatistiksel olarak önemli bir negatif durum olduğu görülmüştür ($p= 0,00$, $p<0,05$).

İşletmelerin % 60'ı müşterilerin ürünlerden memnuniyeti ile ilgili olarak çalışmalar yaptıklarını ve % 40'ı ise çalışmalarının olmadığını belirtmişlerdir. Yüzde olarak çalışma yapanların oranı daha yüksek ise de bu iki grup arasında istatistiksel olarak önemli bir fark yoktur ($p= 0,424$, $p>0,05$).

Tablo 3.12. Üretilen balıkların pazarlanma şekilleri.

Üretilen balıkların satış şekilleri		Evet	Hayır	%
69	Üretilen balıklar fabrikalara satılır	7	18	% 15,90
70	Üretilen balıklar toptancıya satılır	14	11	% 31,82
71	Üretilen balıklar perakende satılır	13	12	% 29,55
72	Üretilen balıklar pişirilerek işletmeye ait lokantada satılır	10	15	% 22,72

Ürünlerin satış şekillerine bakıldığında üretilen balıkların en fazla %31,82 oranında toptancıya, % 29,55 oranında perakende, % 22,72 oranında işletmeye ait lokantada ve % 15,90 oranında da fabrikalara satıldığı tespit edilmiştir (Tablo 3.12).

3.9.9. Sermaye Yapısı

İşletmelerin ekonomik özelliğine ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

3.9.9.1. Aktif sermaye

İşletmelerde dönen varlıklar para sermayesi, malzeme mühimmat sermayesi ve balık sermayesinden oluşmaktadır. İşletmelerin para sermayesi işletmenin alacakları ile işletmede bulunan nakit para kısmından oluşmaktadır (Öztürk, 2011: 47). Para sermayesi ve dağılımı Tablo 3.13'de verilmiştir.

Tablo 3.13. İşletmelerin kapasitesine göre para sermayesi ve dağılımı

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Para Sermayesi (₺)				
	Mevcut Nakit Para	%	Alacaklı Olunan Para	%	Toplam
0-50	13.000	13,98	80.000	86,02	93.000
50-250	200.000	21,98	710.000	78,02	910.000
250-950	20.000	5,40	350.000	94,60	370.000
Ortalama	77.667,67	16,97	380.000	83,03	457.667,7

Mevcut malzeme sermayesi henüz kullanılmamış yem, yem katkı maddeleri, ilaçlar, kimyasallar ve diğer sarf malzemelerinin yaklaşık parasal ederinden oluşmaktadır. Mevcut malzeme sermayesi ve dağılımı Tablo 3.14'de verilmiştir.

Tablo 3.14. İşletmelerin kapasitesine göre mevcut malzeme sermayesi ve dağılımı

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Mevcut malzeme sermayesi (₺)				
	Yem ve Katkı Maddeleri	%	İlaç ve Kimyasallar	%	Toplam
0-50	11.700	83,57	2300	16,43	14.000
50-250	60.000	83,33	12.000	16,67	72.000
250-950	810.000	97,59	20.000	2,41	830.000
Ortalama	293.900	96,26	11.433,33	3,74	305.333,33

İşletmelerde balık sermayesi, kafeslerde veya havuzlardaki henüz satılmamış ürün balıklardan ve anaç balıklardan oluşmaktadır. Tablo 3.15'de balık sermayesi dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.15. İşletmelerin kapasitesine göre Balık sermayesi dağılımı.

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Balık Sermayesi (₺)
0-50	13.2000
50-250	280.000
250-950	320.000
Ortalama	244.000

Alet makine sermayesini motorlu araçlar, üretim faaliyetlerinde kullanılan araçlar ve diğer alet ve makineler oluşturur. Alet makine sermayesi dağılımı Tablo 3.16'da verilmiştir.

Tablo 3.16. İşletmelerin kapasitesine göre alet makine sermayesi dağılımı.

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Alet makine sermayesi (₺)				
	Motorlu Araçlar	%	Üretimde kullanılan ve diğer aletler	%	Toplam
0-50	154.000	51,77	143.470	48,23	297.470
50-250	415.000	53,24	364.550	46,76	779.550
250-950	545.000	43,13	718.600	56,87	1.263.600
Ortalama	371.333	47,59	408.873	52,41	780.207

İşletmelerin sabit varlıklar sermayesi kafes veya havuz ile varsa bina değerlerinden oluşur. İşletmelerin sabit varlıkları ve dağılımı Tablo 3.17'de verilmiştir.

Tablo 3.17. İşletmelerin kapasitesine göre sabit varlıklar ve dağılımı

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Sabit Varlıklar (₺)				
	Kafes/Havuz Değeri	%	Bina Değeri	%	Toplam
0-50	480.000	95,24	24000	4,76	504.000
50-250	624.000	75,36	204000	24,64	828.000
250-950	1.268.000	88,79	160000	11,20	1.428.000
Ortalama	790.666,67	85,94	129333,33	14,06	920.000

Para, mevcut malzeme, balık, alet makine ve sabit varlıklar sermayesi toplamı aktif sermayeyi vermektedir. Tablo 3.18'de aktif sermaye toplamı ve işletme gruplarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.18. İşletmelerin kapasitesine göre ortalama Aktif sermaye ve dağılımı

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Aktif Sermaye ₺
0-50	1.040.470
50-250	2.869.550
250-950	4.211.600
Ortalama	2.707.208

3.9.9.2. Pasif Sermaye

Pasif sermaye işletmelerin borçları ile öz sermaye toplamından oluşmaktadır. İşletmelerin bankaya olan borçları orta vadeli borçlar olarak, kişilere olan borçları ise kısa vadeli borçlar olarak sınıflandırılmaktadır. Kısa ve uzun vadeli borçların toplamına ise yabancı sermaye denilmektedir.

İncelenen işletmelerde, kısa vadeli borçlar işletme kapasitesi büyüdükçe orantılı olarak artmaktadır. Bununla beraber orta vadeli borçlar da bu düzen söz konusu olmayıp, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin bu kalemden borçlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Büyük işletmelerin ise iki borçlanmayı hemen hemen eşit oranda kullandığı tespit edilmiştir. Tablo 3.19'da borçlar yani yabancı sermayenin işletme gruplarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 3.19. İşletmelerin kapasitesine göre borçlar (yabancı sermaye) ve dağılımı.

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Borçlar (yabancı sermaye) (₺)				
	Orta Vadeli Borçlar	%	Kısa Vadeli Borçlar	%	Toplam
0-50	380.000	87,96	52.000	12,04	432.000
50-250	1.240.000	84,93	220.000	15,07	1.460.000
250-950	500.000	49,95	501.000	50,05	1.001.000
Ortalama	706.667,67	73,28	257.666,67	26,72	964.333,33

İşletmelerin öz sermayesi aktif sermayeden yabancı sermayenin çıkarılması sonucu bulunmuştur. Öz sermaye öz kaynaklar olarak da ifade edilir ve işletmelerin kuruluşunda ilk kaynakları oluşturur. Öz sermayenin işletme grupları büyüdükçe arttığı tespit edilmiştir. İşletmelerin gruplar itibarı ile öz sermaye miktarları Tablo 3.20'de verilmiştir.

Tablo 3.20. İşletmelerin kapasitesine göre Özsermaye miktarları ve dağılımları.

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Öz sermaye (₺)= Aktif Sermaye - Yabancı Sermaye		
	Aktif Sermaye	Borçlar (Yabancı Sermaye)	Özsermaye
0-50	1.040.470	432.000	608.470
50-250	2.869.550	1.460.000	1.409.550
250-950	4.211.600	1.001.000	3.210.600
Ortalama	2.707.208	964.333,33	1.742.874,7

Özsermaye ile borçların (yabancı sermaye) toplamı pasif sermayeyi vermektedir. İncelenen işletmelerde en büyük işletme gruplarında öz sermayenin en fazla olduğu (% 76,23) ve buna mukabil borçların ise en az olduğu (% 35,62) görülmüştür. Küçük ve orta büyüklük gruplarında ise öz sermaye ve borçlanma arasında çok büyük farklılıklar tespit edilmemiştir. İşletmelerdeki pasif sermaye ve işletme gruplarına göre dağılımları tablo 3.21'de verilmiştir.

Tablo 3.21. İşletmelerin kapasitesine göre pasif sermaye miktarları ve dağılımları.

Kapasitesine göre işletmeler (ton)	Öz Sermaye	%	Borçlar	%	Pasif Sermaye
0-50	608.470	58,48	432.000	41,52	1.040.470
50-250	1.409.550	49,12	1.460.000	50,88	2.869.550
250-950	3.210.600	76,23	1.001.000	23,77	4.211.600
Ortalama	1.742.874,7	64,38	964.333,33	35,62	2.707.208

İşletmelerin kapasitesine göre sermaye elemanlarının dağılımına baktığımızda aktif sermayeyi oluşturan unsurlar arasında en yüksek değeri %33,98 ile sabit varlıkların oluşturduğu görülmüştür. Sabit varlıkları bina ve kafes veya havuz sermayesi oluşturmaktadır. Sabit varlıkları da kendi içinde incelediğimizde kafes/havuz sermayesinin (% 29,21), bina sermayesinin (% 4,78) den yaklaşık 6 kat daha fazla bir oranda olduğu görülmektedir. İşletmelerde asıl üretim yapılan kısımlar havuz veya kafesler olduğu için en fazla sermaye buralara gitmektedir. Binalar sadece ısınma ve depo olarak kullanıldığı için çok büyük yapılmamakta, hatta kafesler arasında yüzer sistemler şeklinde inşa edilmektedir. Bu durumda da fazla para harcanmamaktadır.

Sabit varlıkları oluşturan unsurlarda büyüklük açısından ikinci sırayı % 37,20 ile dönen varlıklar almaktadır. Dönen varlıkları para sermayesi, malzeme sermayesi ve balık sermayesi oluşturmaktadır. Dönen varlıklar da kendi arasında incelendiğinde para sermayesi en fazla değeri alarak birinci sırada gelmekte, onu ikinci sırada malzeme sermayesi ve üçüncü sırada da balık sermayesi izlemektedir. Balık sermayesi bazı çalışmalarda en yüksek değeri alabilir. Örneğin Öztürk (2011)'in yaptığı çalışmada balık sermayesinin aktif sermayenin % 45,49'unu temsil ettiği görülürken, bu çalışmada balık sermayesi aktif sermayenin % 9,01'ini temsil

etmektedir. Yürütülmekte olunan bu çalışmada veriler üretim sezonu sonunda alınmıştır. Bu nedenle üretilen balıkların büyük çoğunluğu satılmış ve elde kalan balıklarda aktif sermaye unsurları içinde fazla bir yer almamıştır.

Sabit varlıkları oluşturan unsurlar arasında üçüncü sırayı %28,82 ile orta vadeli varlıklar almaktadır. Orta vadeli varlıklar alet ve makine sermayesinden oluşmaktadır.

Pasif sermaye unsurlarına geldiğimizde birinci sırada %64.38 ile öz sermaye yer almaktadır.

Öz sermayenin ardından % 35,62 ile borçlar (yabancı sermaye) gelmektedir. Yabancı sermayeyi oluşturan kısa vadeli borçlar pasif sermayenin % 9,52'sini ve uzun vadeli borçlar % 26,10'unu temsil etmektedir. Tablo 3.22'de işletmelerin kapasitesine göre sermaye elemanlarının dağılımı ve yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 3.22. İşletmelerin kapasitesine göre sermaye elemanlarının dağılımı.

Sermaye Elemanları (₺)	Kapasitesine göre işletmeler (ton)				
	0-50	50-250	251-950	Ortalama	%
I-AKTİF SERMAYE	1.040.470	2.869.550	4.211.600	2.707.208	100
A- Dönen Varlıklar	239.000	1.262.000	1.520.000	1.007.000	37,20
1- Para Sermayesi	93.000	910.000	370.000	457.667	16,91
2- Malzeme Sermayesi	14.000	72.000	830.000	305.333	11,28
3 -Balık Sermayesi	132.000	280.000	320.000	244.000	9,01
B-Orta Vadeli Varlıklar	297.470	779.550	1.263.600	780.207	28,82
1- Alet-Makine	297.470	779.550	1.263.600	780.207	28,82
C- Sabit Varlıklar	504.000	828.000	1.428.000	920.000	33,98
1- Kafes/havuz Sermayesi	480.000	624.000	1.268.000	790.666,67	29,21
2- Bina Sermayesi	24.000	204.000	160.000	129.333,33	4,78
II-PASİF SERMAYE	1.040.470	2.869.550	4.211.600	2.707.208	100
A- Borçlar	432.000	1.460.000	1.001.000	946.333	35,62
1- Kısa Vadeli Borçlar	52.000	220.000	501.000	257.666	9,52
2- Uzun Vadeli Borçlar	380.000	1.240.000	500.000	706.667	26,10
B-Öz Sermaye	608.470	1.409.550	3.210.600	1742.874,7	64,38

3.9.10. Yıllık Faaliyet Sonuçları

İşletmelerin yıllık faaliyet sonuçları aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

3.9.10.1. Gayrisafi Üretim Değeri (GSÜD)

İşletmelerde gayri safi üretim değeri (GSÜD) üretilmiş balıkların satış değeri ve öz tüketim değerlerinin toplamı oluşturur. Öz tüketim sezon boyunca işletme sahipleri ve işçilerin kendileri ile ailelerinin tükettiği yaklaşık balık miktarıdır. Gayri safi üretim değerinde en büyük oran balık satışından (%99,66) gelmektedir. Öz tüketim ise % 0,34 gibi bir oranla çok az yer almaktadır. Öz tüketim değerinin çok düşük olması bu işletmelerde aile içi çalışan birey sayısının çok fazla olmamasından kaynaklanabilir.

Bunun yanında işletmelere devlet tarafından destekleme olarak üretim teşviği verilmektedir. 250.000 Kg'a kadar (250.000 Kg dahil) 0,65 TL/kg, 250.001-500.000 Kg 0,325 TL/kg destekleme ödemesi yapılmaktadır. Öztürk (2011)'in yaptığı çalışmada devlet teşviği oranı %17,43 iken bu çalışmada % 8,13 bulunmuştur. Bunun başlıca nedeni satın alınan yavrular için devlet desteğinin kaldırılmış olması ve kapasite kullanım oranının düşmesi olabilir. Tablo 3.23'de kapasitelerine göre işletmelerin GSÜD dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.23. Kapasitelerine göre işletmelerin GSÜD dağılımı.

GSÜD Elemanları	Kapasitesine göre işletme grupları (ton)			Ortalama	%
	0-50	50-250	250-950		
Balık Satışı	1.535.750	8.144.000	915.0000	6.276.583	99,66
Öz Tüketim	28.585	12.285	23230	21367	0,34
Toplam GSÜD	1.564.335	8.156.285	917.3230	6.297.950	100
Devlet Teşviki	119.500	658.500	75.8500	512.167	8,13
İşletmelerin Ortalama kapasitesi	27,4	245,83	771,67	348,3	
2017 Yılı üretimi	23,4	175,11	241,03	146,51	
GSÜD/1 ton kapasite	57.092,52	33.178,56	11.887,50	18.081,97	
GSÜD/1 ton Üretim	66.851,92	46.578,07	38.058,46	42.985,51	
GSÜD/Aktif Sermaye	1,31	1,35	1,98	1,55	

3.9.10.2. İşletme Masrafları

İşletmelerde masraflar değişken ve sabit masraflardır. Tablo 3.24'de işletmelerin değişen masrafları ve işletmelerin kapasitelerine göre dağılımları verilmiştir.

İşletmelerin değişen masrafları kapasitesine göre 1002300 ile 6140000 lira arasında değişmekte ve ortalama 4327567 lira değerini bulmaktadır. Değişen masrafların %84,15'ini yem masrafları oluşturmakta ve %8.78 ile yavru masrafları ikinci sırada gelmektedir. Orta büyüklükteki işletmelerin kapasitesi daha düşük olmasına rağmen yem masraflarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi büyük işletmelerin kapasitelerinin tamamını kullanmayıp, orta gruptaki işletmelere yakın miktarda balık üretmelerinden ve yemi daha ucuza almış olmalarından kaynaklanmış olabilir. Değişen masraflar içinde en düşük oranda ilaç ve kimyasal kalemleri yer almıştır (% 0,23). Üretilen balıkların kilogram başına düşen değişen masraflarına bakıldığında en düşük değer en küçük kapasitedeki işletmelerde elde edilmiştir (4,14 lira). En yüksek değişen masraf maliyeti 4,85 lira ile orta büyüklükteki işletmelerde kaydedilmiş ve ortalama değer 4,63 lira bulunmuştur. Küçük kapasitedeki işletmelerde yem masraflarının düşük olması kapasite kullanımlarının oransal olarak büyük işletmelerden daha yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 3.24. Kapasitelerine göre işletmelerin değişken masraflarının dağılımı.

Değişken Masraflar	Kapasitesine göre işletme grupları (ton)			Ortalama	%
	0-50	50-250	250-950		
Yem	810.000	5.065.000	5.050.000	3.641.667	84,15
Yavru	118.000	473.000	550.000	380.333	8,79
İlaç ve Kimyasal	5.300	17.000	8.000	10.100	0,23
Akaryakıt	7.000	53.000	21.8000	92.667	2,14
Tamir Bakım	1.600	10.400	39.000	17.000	0,39
Vergi ve Sigorta	60.400	222.000	275.000	185.800	4,29
Toplam	1.002.300	5.840.400	6.140.000	4.327.567	100
1 kg balık için masraf	4,14	4,85	4,53	4,63	

İşletmelerde değişen masraflardan başka bir de sabit masraflar vardır. Sabit masraflar, işçilik masrafları, amortisman, sermaye ve döner sermaye faizleri, genel idare giderleri ile kafes/havuz ve binaların tamir-bakım giderlerinden oluşmaktadır.

İşletmelerin işçilik masrafları incelendiğinde yabancı işçi masraflarının % 95,55'lik bir oranla aile içi çalışan ücretlerinden (% 4,45) oldukça yüksek bir miktarda olduğu tespit edilmiştir. Aile içi çalışan bireyler genellikle evlerinin de içinde yer aldığı karasal havuz işletme tesislerinde yer almaktadır. İşletmelerde işçilik masrafları ve dağılımları tablo 3.25'de verilmiştir.

Tablo 3.25. Kapasitelerine göre işletmelerin işçilik masrafları ve dağılımı

İşletmeler (ton)	Yabancı İşçilik Ücreti		Aile İçi İşçilik Ücreti		Toplam İşçilik Masrafı	
	Lira	%	Lira	%	Lira	%
0-50	78.000	83,33	15.600	16,67	93.600	
50-250	391.600	91,59	36.000	7,41	427.600	
250-950	639.600	100	0	0	639.600	
Ortalama	369.733	95,55	17.200	4,45	386.933	

İşletmelerdeki amortisman giderleri, kafes/havuz, alet/makine ve bina amortisman masraflarıdır.

Amortisman oranlarının belirlenmesinde Öztürk (2011)'den faydalanılmıştır. İşletmelerdeki kafesler genellikle yuvarlak offshore tipi kafeslerdir. Kullanım ömürleri uzun ve dayanıklı oldukları için havuzlar ve yuvarlak kafeslerin amortisman oranı % 5 olarak alınmıştır. Kare tipteki kafes sayısı fazla olmamakla birlikte amortisman oranı % 10 alınmıştır.

Ahşap yüzer binalarda % 4, beton binalarda % 2 ve alet-makinelerde %10 olarak amortisman oranları alınmıştır. Bütün işletme gruplarında en yüksek amortisman giderlerini alet makine amortismanları oluşturmuştur (% 64,21). Binalar için verilen amortisman en düşük oranda kalırken (% 3,25), kafes/havuz amortismanları ikinci sırada yer almıştır (% 32,54). Tablo 3.26'da işletmelerdeki amortisman giderlerinin dağılımı verilmiştir.

Kafes, bina ve alet-makine sermayesi faizleri % 5 olarak alınmıştır. Amortismanlar, kafes, bina ve alet makine sermayesi faizlerine değişken masrafların

faizi olan döner sermaye faizi (%5) ve genel idare giderleri de (%3) eklenerek toplam sabit masraflar bulunmuştur (Erkuş ve diğ., 1995). Ayrıca 1 kg alabalığa düşen sabit masraf miktarı da hesaplanarak tablo 3.25'de verilmiştir (Öztürk, 2011).

Tablo 3.26. İşletmelerin kapasitesine göre sabit masraflar ve dağılımları.

Sabit Masraflar	İşletme Grupları (ton)			
	0-50	50-250	250-950	Ortalama
Bina Sermayesi Faizi	1.200	20.400	8.000	9.867
Bina Tamir Bakım	2.000	42.500	24.000	22.833
Bina Amortisman	480	8.160	3.200	3.947
Alet Makine Faizi	14.874	38.978	63.180	39.011
Alet Makine Amortisman	29.747	77.955	126.360	78.021
Kafes Sermayesi Faizi	24.000	31.200	63.400	39.533
Kafes Amortismanı	24.000	31.200	63.400	39.533
Kafes Tamir Bakım	6.200	39.000	55.000	33.400
İşçilik	93.600	427.600	639.600	386.933
Döner Sermaye Faizi (% 5)	50.115	292.020	307.000	216.378
Toplam	246.216	1.009.013	1.353.140	869.457
Genel İdare Giderleri (%3)	37.455	205.482	224.794	155.911
Toplam	283.671	1.214.495	1.577.934	1.025.368
1 kg Alabalığa Düşen Sabit Masraf (TL/kg)	1,17	1,01	1,16	1,10

Değişen ve sabit masraflar toplamı işletme masraflarını vermektedir. İşletmelerdeki değişen masrafların işletme toplam masraflarına oranı %80,84 ve sabit masrafların oranı ise % 19,16 olarak bulunmuştur. 1 kg. balık için toplam maliyet ortalama olarak 5,72 lira iken en küçük işletmelerde 5,31 lira, orta büyüklükteki işletmelerde 5,85 lira ve büyük işletmelerde 5,69 lira olduğu belirlenmiştir. tablo 4.27'de toplam işletme masrafları ve işletme gruplarına göre dağılımları verilmiştir.

İşletmelerde alabalık yemi en büyük gider kalemini oluşturmaktadır. Tablo 3.27'de görüldüğü gibi yem giderleri % 68,03 ile en büyük gider kalemini oluşturmaktadır.

Tablo 3.27. Kapasitesine göre İşletmelerde masraflar toplamı.

Değişken Masraflar	Kapasitesine göre işletme grupları (ton)			Ortalama	%
	0-50	50-250	250-950		
Yem	810.000	5.065.000	5.050.000	3.641.667	68,03
Yavru	118.000	473.000	550.000	380.333	7,11
İlaç ve Kimyasal	5.300	17.000	8.000	10.100	0,19
Akaryakıt	7.000	53.000	218.000	92.667	1,73
Tamir Bakım	1.600	10.400	39.000	17.000	0,32
Vergi ve Sigorta	60400	222.000	275.000	185.800	3,47
Değişen Masraflar Toplamı	1.002.300	5.840.400	6.140.000	4.327.567	80,84
Sabit Masraflar					
Bina Sermayesi Faizi	1.200	20.400	8.000	9.867	0,18
Bina Tamir Bakım	2.000	42.500	24.000	22.833	0,43
Bina Amortisman	480	8.160	3.200	3.947	0,07
Alet Makine Faizi	14.874	38.978	63.180	39.011	0,73
Alet Makine Amortisman	29.747	77.955	126.360	78.021	1,46
Kafes Sermayesi Faizi	24.000	31.200	63.400	39.533	0,74
Kafes Amortismanı	24.000	31.200	63.400	39.533	0,74
Kafes Tamir Bakım	6.200	39000	55000	33400	0,62
İşçilik	93.600	427.600	639.600	386.933	7,23
Döner Sermaye Faizi (% 5)	50.115	292.020	307000	216.378	4,04
Toplam	246.216	1.009.013	1.353.140	869.457	1.6,24
Genel İdare Giderleri (%3)	37.455	205.482	224.794	155.911	2,91
Sabit Masraflar Toplamı	283.671	1.214.495	1.577.934	1.025.368	19,16
İşletme Masrafları Toplamı	1.285.971	7.054.895	7.717.934	5.352.935	100
1 kg Alabalık Maliyeti					
İşletme Masrafları/Üretilen Toplam Alabalık	5,31	5,85	5,69	5,72	

3.9.10.3. Saf Hasıla

Saf hasıla işletme masraflarının gayrisafi hasıladan çıkarılması suretiyle elde edilir. Gayrisafi hasıla işletme masraflarından fazla olduğu zaman saf hasıla pozitif, az olduğu zaman da negatif olmaktadır (Öztürk, 2011). İncelenen işletmelerde saf hasıla pozitif bulunmuştur. İşletmelerin saf hasıla miktarları tablo 3.28'de verilmiştir.

Tablo 3.28. İşletmelerin kapasitesine göre ortalama saf hasıla miktarlarının işletme gruplarına göre dağılımı.

SH=GSÜD-İM	İşletme Grupları (ton)			
	0-50	51-250	250-950	Ortalama
GSÜD (lira)	1.564.335	8.156.285	9.173.230	6297950
İşletme Masrafları (lira)	1.285.971	7.054.895	7.717.934	5352935
İşletme Masraflarının GSÜD'ye oranı (%)	82,21	86,50	84,14	84,99
Saf Hasıla (lira)	278.364	1.101.390	1.455.296	945.015
Saf Hasılanın GSÜD'ye oranı (%)	0,18	0,14	0,16	0,15
1 Kg Alabalığa Düşen Saf Hasıla	7	7	7	7
Saf Hasıla / Aktif Sermaye	0,27	0,38	0,35	0,35
Devlet Desteği	119.500	658.500	758.500	512.167
Devlet Desteği Eklenmiş Saf Hasıla	397.864	1.759.890	2.213.796	1.457.182
1kg Alabalığa Düşen Teşvikli Saf Hasıla	1,64	1,46	1,63	1,56
Teşvikli Saf Hasıla / Aktif Sermaye	0,38	0,61	0,53	0,54

3.9.10.4. Net Kar

Net kar öz sermaye rantı olarak da isimlendirilir ve saf hasıladan borç faizlerinin çıkarılması yoluyla bulunur. Net kar miktarı en küçük işletme gruplarında en düşük değerdedir ve işletmeler büyüdükçe net kar miktarı da artmaktadır. Tablo 3.29'da işletme gruplarına göre net kar miktarları verilmiştir.

Tablo 3.29. İşletme gruplarına göre ortalama net kar miktarları

NK=SH-BF	İşletme Grupları (ton)			
	0-50	51-250	250-950	Ortalama
Saf Hasıla (lira) SH	278.364	1.101.390	1.455.296	945.015
Borç Faizleri (lira) BF	38.000	124.000	50.000	70.666
Net Kar (lira) NK	240.364	977.390	1.405.296	874.349

3.9.10.5. Tarımsal gelir

Net kar ile aile içi çalışan işçi ücretleri toplamı tarımsal geliri vermektedir. Saf hasıla işletme başarısının değerlendirilmesinde objektif bir kıstas olmasına karşın işletmelerin bir yıl sonunda elde ettikleri gelirin miktarını tam olarak gösterememektedir. Çünkü saf hasılanın hesabında işletmelerin borçsuz olduğu esas

alınmıştır. Ancak araştırma bölgesindeki işletmelerde işletmelerin bankalara olan borçları söz konusudur. Bu durumda işletmelerin toplam gelirinin hesaplanması önem arz etmektedir (Öztürk, 2011).

Net karda olduğu gibi tarımsal gelirinde küçük boyutlu işletmelerde en düşük miktarda kaldığı ve işletme boyutu arttıkça tarımsal gelirin de arttığı görülmüştür. Tablo 3.30'da işletmelerde tarımsal gelirin işletme gruplarına göre dağılımları verilmektedir.

Tablo 3.30. İşletmelerde ortalama tarımsal gelirlerin dağılımı.

	İşletme Grupları (Ton)			
	0-50	51-250	250-950	Ortalama
Saf Hasıla	278.364	1.101390	1.455.296	945.015
Borç Faizleri	38.000	124.000	50.000	70.666
Öz Sermaye rantı	240.364	977.390	1.405.296	874.349
Öz Sermaye rantının Tarımsal Gelire Oranı	93,91	96,45	100	98,07
Aile içi çalışan gelirleri	15.600	36.000	0	17.200
Aile içi çalışan gelirlerinin Tarımsal Gelire Oranı	6,09	3,55	0	1,93
Tarımsal Gelir	255.964	1.013.390	1.405.296	891.549

3.9.10.6. Rantabilite

Rantabilite kar amacı ile faaliyette bulunan işletmelerin yılsonu sonuçlarını göstermesi bakımından işletmelerin karşılaştırılmasında kullanılan önemli bir ölçüdür (Erkuş ve diğerleri, 1995).

Ekonomik rantabilite hesaplama formülü (Kıral, 1992):

$$\text{Ekonomik Rantabilite} = \frac{\text{Saf Hasıla} \times 100}{\text{Aktif Sermaye}}$$

Mali rantabilite hesaplama formülü (Kıral, 1992):

$$\text{Mali Rantabilite} = \frac{\text{Saf Hasıla} - (\text{Borç Faizleri} + \text{Arazi Kirası})}{\text{Aktif Sermaye}}$$

İncelenen işletmelerde en yüksek rantabilite orta büyüklükteki işletmelerde görülmüş, onları en büyük işletmeler takip etmiş ve en düşük rantabilite en küçük işletmelerde saptanmıştır. Tablo 3.31'de ekonomik ve mali rantabilitenin işletme gruplarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.31. Ekonomik ve mali rantabilitenin işletme gruplarına ortalama göre dağılımı.

İşletmeler (ton)	Ekonomik Rantabilite (%)	Mali Rantabilite (%)
0-50	26,75	39,30
50-250	38,38	69
250-950	34,55	43,23
Ortalama	34,91	49,72

T.C. Ziraat Bankasının vadeli hesaplara verdiği bir yıllık faiz miktarı % 10'dur. Buna göre işletmelerin rantabiliteleri bankaların verdiği faiz oranından yüksektir. Bu da alabalık işletmelerinin karlı bir işletmecilik türü olduklarını göstermektedir.

3.9.10.7. Sermaye Devir Oranı

İncelenen işletmelerde sermaye devir oranı brüt karın aktif sermayeye bölünmesiyle bulunmuştur. Brüt kar gayri safi üretim değerinden değişen masrafların çıkartılmasıyla bulunmaktadır (Çetin, 2008).

Sermaye devir oranı en küçük boyutlu işletmelerde en küçük oranda, orta boyutlu işletmelerde ise en yüksek oranlarda bulunmuştur. Tablo 3.32'de işletmelerdeki sermaye devir oranı işletme gruplarına göre verilmiştir.

Tablo 3.32. İşletme gruplarına göre ortalama sermaye devir oranları.

	İşletmeler (ton)			
	0-50	51-250	250-950	Ortalama
GSÜD	1.564.335	8.156.285	9.173.230	6.297.950
Değişen Masraflar	1.002.300	5.840.400	6.140.000	4.327.567
Brüt Kar	562.035	2.315.885	3.033.230	1.970.383
Aktif Sermaye	1.040.470	2.869.550	4.211.600	2.707.208
Sermaye Devir Oranı	0,54	0,81	0,72	0,73

Sermaye devir oranı en fazla orta büyüklükteki işletmelerde 0,81 olarak, ikinci büyük işletmelerde 0,72 olarak ve üçüncü en küçük işletmelerde 0,54 olarak belirlenmiştir. Ortalama sermaye devir oranı 0,72'dir.

3.9.10.8. Cari Oran

Cari oran döner varlıkların kısa vadeli borçlara bölünmesiyle bulunur. tercih edilen cari oran 1,5 veya 2'dir. Cari oranın daha düşük olması likiditede sorun olduğunun göstergesidir. Yani dönen varlıkların borcu ödeyebilme gücü düşük demektir.

İncelenen işletmelerde cari oranın en yüksek değeri orta büyüklükteki işletmelerde (5,74) ve en küçük değer en büyük işletme gruplarında (3,03) bulunmuştur. Ortalama cari oran 3,91 olmuştur. Bu cari oran değeri dönen varlıkların kısa vadeli borçları karşılama yeteneğinin bu işletmelerde iyi bir değerde olduğunu göstermektedir. Tablo 3.33'de cari oranların işletme gruplarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.33. İşletme gruplarına göre ortalama cari oranların dağılımı.

CO=DV/KVB	Kapasitesine Göre İşletmelerin Dağılımı			
	0-50	51-250	250-950	Ortalama
Dönen Varlıklar	239.000	1.262.000	1.520.000	1.007.000
Kısa Vadeli Borçlar	52.000	220.000	501.000	257.666
Cari Oran	4,60	5,74	3,03	3,91

3.9.10.9. Likidite Oranı

Likidite oranı likit varlıkların kısa vadeli borçlara bölünmesiyle bulunur. Likidite oranının genellikle 1/1'den büyük olması ve 1,5/1'den küçük olması arzu edilir (Çetin, 2008).

İncelenen işletmelerde en yüksek likidite oranına (4,13) orta büyüklükteki işletmelerin sahip olduğu tespit edilmiştir. Ortalama likidite oranı 1,78 olarak

belirlenmiş ve küçük boyutlu işletmeler 1,79 rakamı ile genel ortalamayı yakalamış ve yeterli görülmektedirler. En büyük boyutlu işletme grubunun ise 1'e 1 oranının altında kaldığı görülmekte ve bu durumda borç çevriminde sıkıntı yaşayacakları düşünülmektedir. İncelenen işletmelerdeki likidite oranları tablo 3.34'de verilmiştir.

Tablo 3.34. İşletme gruplarına göre ortalama likidite oranların dağılımı.

LO (%)= LV-KVB	Kapasitesine göre işletmeler (ton)			
	0-50	50-250	251-950	Ortalama
Likit Varlıklar	93.000	910.000	370.000	457.667
Kısa Vadeli Borçlar	52.000	220.000	501.000	257.666
Likidite Oranı (%)	1,79	4,13	0,74	1,78

4. Bölüm

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Bu çalışmada Tunceli İli'nde faaliyet gösteren alabalık yetiştiricilik işletmelerinin yapısı, yönetim durumu, pazarlama durumu ve finansal özelliklerinin belirlenmesi amaç edinilmiştir. İlde faaliyet gösteren 25 alabalık yetiştiricilik işletmesine gidilerek işletme sahiplerine sorular sorulmuş ve mevcut durum ortaya konulmuştur.

Faaliyet gösteren 25 işletmenin 15'i Keban Baraj Gölü'nde, 2'si Uzunçayır Baraj Gölü'nde ağ kafes ünitelerinde ve 7 tanesi ilin farklı ilçelerinde, karada havuz ünitelerinde alabalık üretimi yapmaktadır. Karada üretim yapan işletmelerin 6'sı üretim yaptıkları havuzların bulunduğu alanın sahipleridir. Ağ kafeslerde üretim yapan 17 işletme ve karada havuzda üretim yapan 1 işletme buldukları alanın sahibi olmayıp bu alanları il özel idaresinden kiralamak suretiyle kullanmaktadırlar.

İşletmelerin üç tanesinde yavru üretim birimleri de bulunmakta ve yetiştiricilik yaptıkları balıkları kendi yavrularından temin etmektedirler. Kalan 22 işletme ise yetiştirecekleri balıklar için yavruları diğer yavru üreten işletmelerden satın almaktadırlar.

İşletme sahiplerinin 15'i (% 60) balık üretim işi dışında başka işler ile de uğraşır iken, kalan 10 (% 40) işletmenin sahibinin ise balık üretiminden başka işi bulunmamaktadır. Sadece yetiştiricilik işinde çalışanlar genellikle yetiştiricilik işine girmeden önce de balık avcılığı yapan kişilerdir. Yetiştiricilik işine daha sonradan giren ve başka meslekleri olan kişiler eski işlerine devam edip paralel olarak yetiştiricilik işini de yapmaktadırlar.

İşletmeler genellikle üretime başladıkları kapasitelerini sürdürmüşlerdir. Sadece bir işletme kapasitesini artırırken bir işletme de kapasitesini düşürmüştür. Kapasite kullanım oranlarına bakıldığında, 0-50 ton kapasiteli işletmeler kapasitesinin ortalama % 84,15'ini, 51-250 ton kapasiteli işletmeler kapasitesinin %71,1'ini ve 251 tondan büyük işletmelerin kapasitesinin % 25,99'unu kullandıkları görülmüştür. Genel kapasite kullanım oranı ise % 64,72 olmuştur. Özellikle 250 tondan fazla kapasiteye sahip işletmelerin kapasitelerinin % 25'ini kullanmaları

kapasitelerinin % 75'inin boşa gitmesi anlamına gelmektedir. Bunun başlıca nedeni devletin kg. başına verdikleri destekler olabilir. Çünkü devlet yıllık 250 tona kadar üretilen balık için kg. başına 0,65 ₺ destek vermekte, 250 ton üzerine destek 0,35 ₺ değerine düşmektedir. Büyük işletmelerin ürettiği balık miktarı da yıllık 250 ton civarlarında kalmaktadır.

Mevzuata göre her 250 ton üretim için işletmelerin 1 su ürünleri mühendisi çalıştırmaları zorunluluğu vardır. Bu nedenle genellikle 250 tondan küçük işletmeler su ürünleri mühendisi çalıştırmamaktadırlar. Su ürünleri mühendisi çalıştıran işletmelerde ise genellikle erkek mühendislerin çalıştırıldığı görülmüştür. Toplam çalışan 18 su ürünleri mühendisinin 16'sının erkek ve 2'sinin bayan olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin bu tercihi yapmalarının sebebi cinsiyet ayrımı yapmalarından değildir. Alabalık yetiştiriciliği Eylül ayında başlamakta ve yaklaşık Mayıs ayında bitmektedir. Suyun ve havanın soğuk olduğu bu aylarda bayan mühendislerin ağır işleri yapmaları daha zor olduğu için genellikle erkek mühendisler çalışmaktadır.

Tarım sektöründe genellikle aile içi bireyler fazla sayıda çalışmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmada tam tersine aile içi çalışan birey sayısının fazla olmayıp (% 10,64), daha çok yabancı işçi çalıştırdıkları görülmüştür. Az sayıda aile içi çalışan işçi ise karada havuz ünitesinin olduğu işletmelerde çalışmaktadır. Göllerdeki kafes ünitelerinde aile çalışan işçi birey bulunmamaktadır. Bunun nedeni havuz ünitesinin bulunduğu işletme sahibinin aynı zamanda evinin ve bahçesinin bulunduğu yerde olmasındandır. Bu sayede aile bireyleri zamanlarının bir kısmını işletmede geçirmekte, diğer zamanlarda da evlerine ve tarlalarına vakit ayırabilmektedirler.

İşletmelerde işçilere genellikle asgari ücret verilmektedir. Diğer taraftan soğuk havalarda yapılan balık yetiştiriciliği zor ve ağır bir iştir. Bu işi yapabilecek yetenekte ve işiyle ilgili ehil işçilerin çalışması önemlidir. İşletme sahiplerinin tatminkar bir ücret veremedikleri işçilerin işi bırakmamaları için diğer konularda elemanlarını memnun etmeleri gerekmektedir. Yapılan bu çalışmada işletme sahiplerinin bu konuda dikkatli olup, elemanlarının memnuniyeti için gereken çalışmaları yaptıkları öğrenilmiştir.

Bir işin kurulmasında ve sürdürülmesinde en önemli unsurların başında sermaye gelmektedir. Sermaye ya öz kaynaklardan (öz sermaye) karşılanır veya uzun

veya kısa vadeli borçlarla temin edilir. İşletmelerin % 60'ı kuruluş aşamasında öz sermaye sıkıntısı çektiklerini, % 48'i kredi maliyetlerinin yüksek olduğunu ve % 52'si kredi alınırken yüksek teminatlar istendiğini % 32'si kuruluş aşamasında çok fazla bürokratik engel ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Bir işletme kurulurken en fazla sıkıntısı çekilen konular iş tecrübesizliğinden dolayı karşılaşılan sorunlar ile nitelikli eleman bulma konularında olmaktadır. Bununla beraber, işletmelerin % 72'si kuruluş aşamasında nitelikli eleman bulmakta sıkıntı yaşamadıklarını ve % 84'ü tecrübe ile ilgili bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Bu çalışmada kuruluş aşamasında sermayenin uzun veya kısa vadeli borçlar ile devlet desteklerinden değil de, daha çok öz kaynaklardan (öz sermaye) temin edildiği (% 72) istatistiksel olarak anlamlı olacak şekilde saptanmıştır. Bu soruya farklı cevap veren işletmelerden birisi Munzur Üniversitesi'ne ait olan işletmedir. Resmi kurum oldukları için sermaye devlet tarafından karşılanmıştır. İşletmelerin % 4'ü devlet desteklerinden, % 16'sı borçlanarak ve % 8'i banka kredilerinden sermayenin büyük kısmını temin ettiklerini belirtmişlerdir.

Üretim aşamasında alınan desteklemelere bakıldığında, işletmelerin % 92'sinin kapasitelerine göre farklı miktarlarda devlet teşviklerinden yararlandıkları görülmüştür. Alabalık üreten işletmelere devlet kg. başına 0,65 ₺ devlet desteği vermektedir. Sadece iki işletme bu desteği almamışlardır ki, bunlardan birisi Munzur Üniversitesi'ne ait işletmedir. Devlet kg başı balık teşviki kamu kurumlarına verilmediği için bu işletme alamamıştır ve bir diğer işletme ise bu yıl üretim yapmadığı için teşvik almamaktadır. Tarımsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) pek çok tarımsal işletmeye olduğu gibi, su ürünleri sektörüne de belirli konu başlıkları altında hibe destekleri vermektedir. Bununla beraber işletmelerin sadece % 8'i toplam 42500 ₺ destek almış, geriye kalan işletmeler ise almamışlardır. TÜBİTAK proje desteklerinden yararlanan herhangi bir işletme bulunmamaktadır.

İşletmelerin örgütlenme durumları incelendiğinde, işletme sahiplerinin % 16'sının Ticaret ve Sanayi Odasına, %20'sini Ziraat Odasına % 64'ünün ise Esnaf ve zanaatkarlar odasına üye oldukları görülmüştür. Bunların dışında Tunceli Balıkçılar Birliği vardır ve Munzur Üniversitesi'ne ait olan işletme dışındaki bütün işletmeler bu birliğin üyesidir.

Araştırma ve geliştirme (AR-GE) konularında işletmelerin % 16'sının çalışma yaptıkları, % 84'ünün ise bu konuda çalışmalarının olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma ve geliştirme konularında işletmelerin yardıma ihtiyaçları olduğu durumlarda % 32'sinin il gıda, tarım ve hayvancılık müdürlüklerine, % 12'sinin üniversitelere, % 8'inin özel şirketlere başvurduğu ve % 48'inin ise bu konuda yardım almadığı saptanmıştır.

İşletmelerin yönetim ve organizasyon yapısına bakıldığında, işletmelerin % 84'ünün şahıs firması olduğu, % 8'inde yönetim kurulu bulunduğu ve % 4'ünde işletme müdürü olduğu belirlenmiştir. İşletmelerdeki birimlere bakıldığında, işletmelerin işleme, paketleme, nakliye ve insan kaynakları birimlerinin hiç olmadığı, % 100'ünde üretim biriminin bulunduğu, % 12'sinde kalite kontrol birimi, % 32'sinde pazarlama birimi, % 28'inde muhasebe birimi, % 28'inde satın alma birimi ve % 4'ünde AR-GE biriminin olduğu görülmekle beraber bu sayılar işletmelerin tam teşekküllü bir örgüt yapısında olmadıklarını istatistiksel olarak ifade etmektedirler.

Ürünlerin satış şekillerine bakıldığında üretilen balıkların en fazla %31,82 oranında toptancıya, % 29,55 oranında perakende, % 22,72 oranında işletmeye ait lokantada ve % 15,90 oranında da fabrikalara satıldığı tespit edilmiştir.

İşletmelerin % 96'sının reklam çalışmalarının olmadığını ve pazarlama konularında interneti hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. İşletmelerin % 64'ü ürünleri satılması konusunda ticari ilişkilerin önemli olduğunu ve % 80'i ürünleri satmak için coğrafi olarak yakın pazarların gerekli olmadığını bildirmişlerdir.

Alabalık yetiştiriciliğinde genel olarak en büyük gider kalemini yem oluşturmaktadır. Bu çalışmada da yem giderleri toplam işletme giderlerinin % 68,03'ünü oluşturmuştur. Yem giderlerinin ardından ikinci sıradaki en büyük gider ise % 7,11 ile yavru giderlerdir.

İşletmelerde ekonomik rantabilite ortalama %34,91 bulunmuştur. T.C. Ziraat Bankasının vadeli hesaplara verdiği bir yıllık faiz miktarı % 10'dur. Buna göre işletmelerin rantabiliteyi bankaların verdiği faiz oranından yüksektir. Bu da alabalık işletmelerinin karlı olduklarını göstermektedir.

4.2. Öneriler

İşletmelere devlet ve çeşitli kurumlar tarafından bir çok maddi destekler veriliyor olmasına rağmen, işletmelerin bu desteklerden yeterince faydalanmadıkları görülmektedir. Uygun danışmanlık hizmetleri alarak bu desteklere başvuru yapmaları işletmeleri ekonomik olarak daha iyi duruma getirebilecektir.

İşletmelerin yönetimi genellikle işletme sahibi tarafından yürütülmektedir. Bu tek adam yönetimi sorunların tespitini ve çözümü zorlaştırmaktadır. Bunun yerine işletmelerin daha kurumsal bir yapıya dönüşmesi ve karar alma süreçlerine başka kimselerin de daha dahil edilmesi bir çok problemin daha kolay çözülebilmesini sağlayacaktır.

AR-GE konusunda ise gene işletmelerin gereken önemi vermedikleri belirlenmiştir. Bu konuda üniversite ve diğer kurumlardan alınacak yardımlar ile daha iyi ve daha verimli ürün elde edilmesi mümkün olacaktır. Bu durum da işletmelerin karlılığının artmasına neden olabilecektir.

İşletmelerde pazarlama klasik bir şekilde yapılmakta ve pazarlama kanalları kullanılmamaktadır. Daha etkin pazarlama yöntemlerinin araştırılması ve yeni pazarların bulunması da sektör için önemli konulardandır.

KAYNAKÇA

- Acaravcı, S.K. (2015). The Determinants of Capital Structure: Evidence from the Turkish Manufacturing Sector. *International Journal of Economics and Financial Issues*. 5.1, 158-171.
- Adıgüzel, F. ve Akay, M. (2005). Tokat İlinde Gökkuşığı Alabalık İşletmelerinin Ekonomik Analizi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 22.2, 31-40.
- Aydın, O. ve Sayılı, M. 2009. Samsun İlinde Alabalık İşletmelerinin Yapısal ve Ekonomik Analizi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 26.2, 97-107.
- Baker, M. ve Wurgler, J. (2002). Market timing and capital structure. *Journal of Finance*. 62, 1-32.
- Baker, H.K. ve Martin, G.S. (2011). *Capital Structure & Corporate Financing Decisions: Theory, Evidence, and Practice*. USA: Wiley Publishing.
- Baks, K. ve Kramer, C. (1999). Global liquidity and asset prices: measurement, implications, and spillovers. *IMF Working Paper*. 99.168, 3-8.
- Berggren. A. (2007). Aquaculture in Sweden towards a sustainable future? *Unpublished Master Thesis*. Stockholm: Stockholm University Natural Resource Management, Governance and Globalisation.
- Birici, N., Şeker, T., Balcı, M., Çelik, B. ve Kılıç, A. (2014). Elazığ İlinde Gökkuşığı Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss* L.) Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerin Yapısal ve Ekonomik Analizi. *Yunus Araştırma Bülteni*. 2, 23-48.
- Birici, N., Şeker, T., Balcı, M., Çelik, B. ve Karakaya, G. 2016. Elazığ İlinde Gökkuşığı Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss* L.) Yetiştiriciliği Yapan İşletmecilerin Sosyo-Demografik Özellikleri. *Yunus Araştırma Bülteni*. 1, 3-18.
- BM, United Nations. (2015). <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/2015-report.html>. (26 Mayıs 2017).
- Booth, L., Aivazian, V., Demircug-Kunt, A. ve Maksimovic, V. (2001). Capital structure in developing countries. *The Journal of Finance*. 56.1, 87-130.
- Brush, T.H., Bromiley, P. ve Hendrickx, M. (2000). The free cash flow hypothesis for sales growth and firm performance. *Strategic Management Journal*. 21.4, 455-472.
- Burnett, J. (2008). *Core Concepts of Marketing*. Zurich, Switzerland: Jacobs Foundation.

- Bülbül, M. (1979). *Bafra ilçesi tütün işletmelerinin ekonomik yapısı, yatırım ve cari harcamaların dağılımı ve bunların gelir üzerine etkisi*. Ankara: Ankara Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Büyükçapar, H.M. ve Sezer, Ö. (2006). Rize Yöresi Alabalık İşletmelerinin Yapısal ve Biyo-teknik Özellikleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi*. 9.1, 77-81.
- Claude, R. (2016). Organizational Determinants, Capital Structure and Financial Performance of Firms Registered in Rwanda Development Board. *The International Journal of Business & Management*. 4.8, 105-129.
- Çetin, B. (2008), *Tarımsal Finansman*. Nobel Yayınları.
- Davidsson, P., Kirchhoff, B., Hatemi, J.A. and Gustavsson, H. (2002). Empirical Analysis of Business Growth Factors Using Swedish Data. *Journal of Small Business Management*. 40.4, 332-349.
- Deesomsak, R., Paudyal, K. ve Pescetto, G. (2004). The Determinants of Capital Structure: Evidence from the Asia Pacific Region. *Journal of Multinational Financial Management*. 14.4-5, 387-405.
- Demirhan, D. (2009). Sermaye Yapısını Etkileyen Firmaya Özgü Faktörlerin Analizi: İmkb Hizmet Firmaları Üzerine Bir Uygulama. *Ege Academic Review*. 9.2, 677-697.
- Deniz, H., Okumuş, İ. ve Gıyer Y.G. (01-04 Temmuz 2009). Türkiye deniz ürünleri yetiştiriciliğinde ekosistem yaklaşımli yer seçimi ve alan tahsisi için yol haritasının geliştirilmesi. 15. *Ulusal su ürünleri sempozyumu "ekosistem yaklaşımli su ürünleri üretimi"*. Rize
- DenizBank (2017). DenizBank Su Ürünleri Kredileri. <http://www.denizbank.com/bankacilik/tarim-bankaciligi/kredi-urunleri/tarimsal-yatirim-kredileri.aspx> (26.05.2017).
- Doğan, K. ve Yıldız, M. (2008). Marmara Bölgesi Gökkuşığı Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) İşletmelerinde Çalışanların Sosyo-Ekonomik Analizi. *İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*. 23, 17-27.
- DPC (2008). *Managing The Marketing Process*. Los Alamitos, California: Delta Publishing Company.
- Eren, B. (2014). Küresel Likidite Koşullarının Merkez Bankası Politikalarına Etkisi: Türkiye Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.
- Erkuş, A., Bülbül, B., Kırıl, T., Açıl, A.F. ve Demirci, R. (1995). *Tarım Ekonomisi*. Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Erman, E. ve Küçük, F. 2017. Korkuteli (Antalya)'deki Alabalık İşletmelerinin Ekonomik Analizi. *Journal of Limnology and Freshwater Fisheries Research*. 3.1, 33-44.

- ESPEN, The European Society for Clinical Nutrition and Metabolism (2006). Malnutrition. http://lllnutrition.com/mod_III/TOPI5/m51.pdf. (26Mayıs2017).
- FAO, Food and Agriculture Organisation of the United Nations, (2014). Fish Trade and Human Nutrition. <http://www.fao.org/3/a-az998e.pdf>. (26Mayıs2017).
- FAO, Food and Agriculture Organisation of the United Nations, (2015).The State of Food Insecurity in the World. Meeting the 2015 international hunger targets: taking stock of uneven progress. <http://www.fao.org/3/a-i4646e.pdf>. (26Mayıs2017).
- Frank, M.Z. ve Goyal V.K. (2009). Capital structure decisions: which factors are reliably important? *Financial Management*, 38.1, 1-37.
- Gerstmeier, R. ve Romig, T. (1998). *Zoetwater vissen van Europa*. Holland: Tirion Uitgevers BV.
- Getchis, T.L. (2014). *Aquaculture Management Guide*. USA: United States Department of Agriculture.
- Gomez, A. ve García P. (2009). Restricciones a la financiación de la Pyme en México: una aproximación empírica. *Análisis Económico*. 24, 218- 238.
- Gökhan, E.E. (2010). Elazığ İli Alabalık Yetiştiriciliğinde Üretim ve Pazarlamannın Sürdürülebilirliği. *Vet. Hekim Der. Derg.* 81.2, 3-8.
- GTHB. (2017a). *Su Ürünleri İstatistikleri*. <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BSGM.pdf> (26 Mayıs 2017).
- GTHB. (2017b). *Tarımsal Desteklemeler, Su Ürünleri*. <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Hayvancilik-Desteklemeleri/Su-Urunleri/Alabalik> (26 Mayıs 2017).
- Hammond, O.H. ve Lieder, M. (2015). Debunking myths about ETF liquidity. J.P. Morgan Asset Management. https://am.jpmorgan.com/blob-gim/1383272223898/83456/1323416812894_Debunking-myths-about-ETF-liquidity.pdf. (26 Mayıs 2017).
- Harris, M. ve Raviv, A. (1991). The theory of capital structure. *Journal of Finance*. 46.2, 297- 355.
- Hermelo, F.D. ve Vassolo, R. (2007). The Determinants of Firm's Growth: An Empirical Examination. *Revista Abante*. 10.1, 3-20.
- Karaman, Z. ve Yüngül, M. (2015). Karkamış Baraj Gölü'ndeki Alabalık İşletmelerinin Yapısal ve Biyoteknik Yönden İncelenmesi. *Yunus Araştırma Bülteni*. 2, 29-43.
- KB, (2014). Kalkınma Bakanlığı Onuncu İhtisas Raporu 2014-2018, Su Ürünleri. http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2014/12/Su_Urunleri_oik_Raporu.pdf (26 Mayıs 2017).

- Kırkaltıoğlu, M. (2006). Düşük Enflasyon Ortamında İşletme Yönetimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.
- Kocaman, E.M., Aydın, A. ve Ayık, Ö. (2002). Erzurum'da Faaliyet Gösteren Alabalık İşletmelerinin Yapısal ve Ekonomik Analizi. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*. 19.3-4, 319-327.
- Kocaman, E. ve Sayılı, M. (2014). Gümüşhane İlinde Gökkuşuğı Alabalık İşletmelerinin Ekonomik Analizi. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*. 29.1, 36-45.
- Koçak, A. (2004). *Düşen Enflasyon Ortamında Şirket Yönetimi*. Ankara: Ankara Sanayi Odası.
- Levintal, O. (2011). *Equity capital, bankruptcy risk and the liquidity trap. Working Papers*. Ramat Gan: Bar-Ilan University Department of Economics.
- Lund, M. (2013). Cooperative Equity and Ownership: An Introduction. Madison: University of Wisconsin Center for Cooperatives.
- Marketing Options for Small Aquaculture Producers (t.y.). http://www.aces.edu/dept/fisheries/education/ras/publications/bus_mark/Marketing%20Options%20for%20Small%20Producers%20ANR-962.pdf. (26 Mayıs 2017).
- Moorman, C. ve Rust, R.T. (1999). The Role of Marketing. *Journal of Marketing*. 63, 180–197.
- Öztürk, E. (2011). Keban Baraj Gölü'nde Kafeste Alabalık Yetiştiriciliği İşletmelerinin Ekonomik Analizi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi FBE.
- Padron, Y., Apolinario, G., Santana, O.M., Martel, M.C.V, and Sales, L.J. (2005). Determinants Factors of Leverage: An Empirical Analysis of Spanish Corporations. *Journal of Risk Finance*. 6.1, 60-68.
- Palacios, H.A.C., Carrillo, E.P.M. ve Guzmán, G.M. (2016). The Effects of the Capital Structure in Performance: Empirical Study on Manufacturing Smes of México. *Journal of Business & Economic Policy*. 3.1, 22-31.
- Paramasivan, C. ve Subramanian, T. (2008). *Financial Management*. New Delhi, India: New Age International Pvt Ltd.
- QNB Finans Bank (2017). QNB Finans Bank Su Ürünleri Kredileri. <http://www.qnbfinansbank.com/bankacilik/tarim/krediler/yatirim-kredileri/su-urunleri-avciligi-yatirim-kredisi.aspx> (26.05.2017).
- Rajan, R.G. ve Zingales, L. (1995). What do we know about capital structure? Some evidence from international data. *Journal of Finance* 50.5, 1421-1460.
- Şekerbank (2017). Şekerbank Su Ürünleri Kredileri. <http://www.sekerbank.com.tr/tarim/tarimsalyatirim/hayvancilik-yatirim-kredileri/su-urunleri> (26.05.2017).

- TEB (2017). Türk Ekonomi Bankası Su Ürünleri Kredileri. <https://www.teb.com.tr/sizin-icin/su-urunleri-kredisi> (26 Mart 2017).
- Titman, S. ve Wessels, R. (1988). The determinants of capital structure choice. *The Journal of Finance*. 43.1, 1-19.
- TKDK (2017). *IPARD II Sektörleri Bilgi Kitapçığı*. <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BrosurBilgiKartlari/SektorBilgiKitapcigi.pdf> (26 Mayıs 2017).
- Tulsian, M. (2014). Profitability Analysis (A comparative study of SAIL & TATA Steel). *IOSR Journal of Economics and Finance*. 3.2, 19-22.
- TÜBİTAK (2017a). Sürdürülebilir Su Ürünleri Yetiştiriciliği Çağrı Metni. https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gd0501_cagri_metni_2015_1.pdf (26 Mayıs 2017).
- TÜBİTAK (2017b). Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Proje Destek Programı. <https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/sanayi/ulusal-destek-programlari/icerik-1511-tubitak-ocelikli-alanlar-arastirma-teknoloji-gelistirme-ve-yenilik-p-d-p> (26 Mayıs 2017).
- Warner, J.B. (1977). Bankruptcy costs: some evidence. *The Journal of Finance*. 32.2, 337-347.
- Wiwattanakitang, Y. (1999). An Empirical Study on The Determinants of The Capital Structure of Thai Firms. *Pacific-Basin Finance Journal*. 7, 371-403.
- Wolf, M. Sources of Financing: Debt and Equity (t.y.). <http://www.usheproduction.com/design/8020/downloads/4a.pdf>. (26 Mayıs 2017).
- Yüngül, M., Karaman, Z. ve Dörücü, M. (2016a). Karkamış Baraj Gölü'ndeki Yetiştiricilik Tesislerinin Su Ürünleri Mekanizasyonu Yönünden Araştırılması. *Yunus Araştırma Bülteni*. 1, 37-46.
- Yüngül, M., Karaman, Z. ve Dörücü, M. (2016b). Çamlığöze Baraj Gölü'ndeki Alabalık İşletmelerinin Yapısal, Biyoteknik ve Yetiştiricilik Mekanizasyonu Yönünden İncelenmesi. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*. 9.2, 01-09.
- Zadeh, F.O. ve Eskandari, A. (2012). Firm Size As Company's Characteristic and Level of Risk Disclosure: Review on Theories and Literatures. *International Journal of Business and Social Science*. 3.17, 9-17.
- Ziraatbank (2017). Ziraat Bankası Su Ürünleri Kredileri. <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/Tarimsal/HayvancilikKredileri/Pages/SuUr unleriKredileri.aspx> (20.05.2017).

EKLER

EK-1: Anket Formu

İşletmenin adı:						
İşletme sahibinin Adı ve Soyadı:						
İşletme sahibinin yaşı:						
İşletmenin türü:						
İşletmenin il merkezine olan mesafesi:						
İşletmenin kuruluş tarihi:						
İşletmelerin yapısal durumları ile ilgili anket soruları			Evet	Hayır		
1	Tesisin kurulu olduğu alan işletmeye mi aittir					
2	Tesisin kurulu olduğu alan kiralanmak suretiyle mi kullanılmaktadır					
3	Tessite büyütülecek yavrular işletmenin kendi kuluçka merkezlerinde mi üretilmektedir.					
4	Tessite büyütülecek yavrular satın mı alınmaktadır					
5	İşletme sahibinin balık üretim işinden başka işi var mıdır					
6	Yetiştiriciliğe başlanılan günden beri işletmenin kapasitesinde artma veya azalma oldu mu					
7	İşletmenin kapasitesi kurulduktan sonra arttırdı mı					
8	İşletmenin kapasitesi kurulduktan sonra azaltıldı mı					
9	Gelecek dönemde işletme kapasitesinin artırılması düşüncesi var mı					
10	Kaç yıldır bu işletmeciliği sürdürüyorsunuz					
	a) 1-5	b) 5-10	c) 10-15	d) 15 ve üstü		
İşletmelerin nüfus durumu ile ilgili anket soruları			Evet	Hayır		
11	İşletmede çalışan su ürünleri mühendisi var mı?					
12	İşletmede kaç mühendis çalışmaktadır?					
	Erkek:		Bayan:			
13	İşletmede işletme sahibi dışında aile içi çalışan bireyler var mı?					
14	İşletmede çalışan kaç kişi vardır					
	Erkek		Bayan			
	Aile içi:	Yabancı:	Aile içi:	Yabancı:		
15	İşletme sahibi evlidir mi?					
16	İşletme sahibinin çocuğu var mıdır?					
17	İşletme sahibinin kaç çocuğu vardır?					
	Erkek:		Kız:			
18	Çalışanların işlerinden memnun olup olmadıklarını araştırıp işlerinden memnun olmaları için gereken uygulamaları yaparmısınız?					
19	Eğitim durumunuz nedir?					
	a) Okumamış	b) İlkokul	c) Ortaokul	d) Lise	e) üniversite	f) Lisansüstü
20	Eşinizin eğitim durumu nedir?					
	a) Okumamış	b) İlkokul	c) Ortaokul	d) Lise	e) üniversite	f) Lisansüstü
Kuruluş aşamasında karşılaşılan sorunlar ile ilgili sorular			Evet	Hayır		
21	Kuruluş aşamasında sermaye bulmada sıkıntı yaşanıldı mı?					
22	İşletme kurulurken alınan kredilerin maliyetleri yüksek midir?					

23	Kuruluş aşamasında bankalardan kredi talebine yüksek teminatlar istenildimi?		
24	Kuruluş aşamasında nitelikli eleman bulmada sıkıntı yaşadımı?		
25	İşletmenin kuruluş aşamasında çok fazla bürokratik engel ile karşılaştı mı?		
26	İşletmenin Kuruluş aşamasında tecrübesizlik problem oldumu?		
27	Alabalık işletmeciliğine gelecek yıllarda da devam etmek ister misiniz?		
Kuruluş aşamasında sermaye temini ve desteklemeler ile ilgili sorular		Evet	Hayır
28	Kuruluş aşamasında sermayenin büyük kısmı öz kaynaklardan temin edilmiştir		
29	Kuruluş aşamasında sermayenin büyük kısmı şahıslardan borç alınarak temin edilmiştir		
30	Kuruluş aşamasında sermayenin büyük kısmı devlet teşviklerinden temin edilmiştir		
31	Kuruluş aşamasında sermayenin büyük kısmı banka kredilerinden temin edilmiştir		
32	Üretim aşamasında Tarımsal Kalkınmayı Destekleme Kurumundan Destek alınmıştır		
33	Üretim aşamasında TÜBİTAK özel sektör destekleme projelerinden faydalanılmıştır		
34	Üretim aşamasında Devletin kilo başı üretim hibe desteklemesinden yararlanmıştı r		
Örgütlenme ile ilgili sorular		Evet	Hayır
35	Ticaret ve Sanayi odasına üyeyim		
36	Ziraat odasına üyeyim		
37	Esnaf ve zanaatkarlar odasına üyeyim		
38	Ticaret borsasına üyeyim		
39	Tunceli balıkçılık birliği üyesiyim		
Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) durumu ile ilgili sorular		Evet	Hayır
40	İşletmeniz araştırma ve geliştirme konularında çalışmalar yapılmaktadır mı?.		
41	Araştırma ve Geliştirme konularında yardım aldınız mı?		
42	Araştırma ve Geliştirme konularında ihtiyaç duyulduğunda üniversitelerden yardım alınır		
43	Araştırma ve Geliştirme konularında ihtiyaç duyulduğunda il gıda, tarım ve hayvancılık müdürlüğünden yardım alınır		
44	Araştırma ve Geliştirme konularında ihtiyaç duyulduğunda özel şirketlerden yardım alınır		
Yönetim ve organizasyon durumu ile ilgili sorular		Evet	Hayır
45	İşletmenin hukuki durumu şahıs işletmesidir.		
46	İşletmenin hukuki durumu şirket (ortaklık) şeklindedir.		
47	İşletmede yönetim kurulu vardır		

48	İşletmenin yönetimi yönetim kurulu tarafından yürütülür		
49	İşletmede işletme müdürü vardır		
50	İşletmenin yönetimi işletme müdürü tarafından yürütülür		
51	İşletmede yönetimi yürüten işletme sahibidir.		
Organizasyon durumu ile ilgili sorular		Evet	Hayır
52	İşletmede insan kaynakları birimi vardır.		
53	İşletmede kalite kontrol birimi vardır.		
54	İşletmede pazarlama birimi vardır.		
55	İşletmede AR-GE (Araştırma Geliştirme) birimi vardır.		
56	İşletmede muhasebe birimi vardır.		
57	İşletmede satın alma birimi vardır.		
58	İşletmede üretim birimi vardır.		
59	İşletmede işleme birimi vardır		
60	İşletmede paketleme birimi vardır		
61	İşletmede nakliye birimi vardır		
Pazarlama ile ilgili sorular		Evet	Hayır
62	Müşterilerin bulunmasında ailesel bağlar önemlidir		
63	Müşterilerin bulunmasında arkadaşlıklar önemlidir		
64	Müşterilerin bulunmasında coğrafi olarak yakın pazarlar önemlidir		
65	Müşterilerin bulunmasında ticari ilişkiler önemlidir		
66	Müşterilerin bulunmasında internet önemlidir		
67	Müşterilere ulaşmak için işletmenin reklam çalışmaları vardır		
68	Müşterilerin memnuniyet durumları yönetim tarafından araştırılır		
Üretilen balıkların satış şekilleri		Evet	Hayır
69	Üretilen balıklar fabrikalara satılır		
70	Üretilen balıklar toptancıya satılır		
71	Üretilen balıklar perakende satılır		
72	Üretilen balıklar pişirilerek işletmeye ait lokantada satılır		
İşletmelerin Balık Sermayesi			
73	İşletmenizdeki mevcut yavru balıkların değeri ne kadardır?		
74	İşletmenizdeki mevcut porsiyonluk balıkların değeri ne kadardır?		
75	İşletmenizdeki mevcut anaç balıkların değeri ne kadardır?		
76	Toplam balık satış değeri nedir?		
77	İşletmede öztekim olarak tüketilen balık değeri ne kadardır?		
İşletmenin Para Mevcudu, Borç ve Alacakları			
78	Mevcut nakit paranız ne kadardır?		
79	Kişilere olan borçlarınızın miktarı nedir?		
80	Bankalara olan borçlarınızın miktarı nedir?		
Ambarda Bulunan Maddeler ve Malzemeler			

81	Yem ve katkı maddelerinin değeri nedir?
82	İlaç ve kimyasalların değeri değeri nedir?
83	Diğer malzemelerin değeri nedir?
Değişen masraflar	
84	Tüketilen yem değeri nedir?
85	Kira masrafının değeri nedir?
86	İşçilik ücretlerinin toplam değeri nedir?
87	Veterinere ödenen ücretlerin değeri nedir?
88	Kullanılan ilaç ve kimyasalların toplam değeri nedir?
89	Aşı için harcanan paranın toplam değeri nedir?
90	Vergi ve sigorta için harcanan para en kadardır?
91	Diğer masrafların değeri nedir?
İşletmelerin Alet Makine Sermayesi	
92	İşletmenizdeki traktör sayısı ve maddi değeri nedir?
93	İşletmenizdeki römork sayısı ve maddi değeri nedir?
94	İşletmenizdeki pikap sayısı ve maddi değeri nedir?
95	İşletmenizdeki kayık sayısı ve maddi değeri nedir?
96	İşletmenizdeki motopomp sayısı ve maddi değeri nedir?
97	İşletmenizdeki kepçe sayısı ve maddi değeri nedir?
98	İşletmenizdeki trazi sayısı ve maddi değeri nedir?
99	İşletmenizdeki kasa sayısı ve maddi değeri nedir?
100	İşletmenizdeki el arabası sayısı ve maddi değeri nedir?
101	İşletmenizdeki kantar sayısı ve maddi değeri nedir?
102	İşletmenizdeki kuluçka dolabı sayısı ve maddi değeri nedir?
103	İşletmenizdeki oksijenmetre sayısı ve maddi değeri nedir?
104	İşletmenizdeki pH metre sayısı ve maddi değeri nedir?
105	İşletmenizdeki termometre sayısı ve maddi değeri nedir?
106	İşletmenizdeki barometre sayısı ve maddi değeri nedir?
107	İşletmenizdeki taşıma tankı sayısı ve maddi değeri nedir?
108	İşletmenizdeki hava motoru sayısı ve maddi değeri nedir?
109	İşletmenizdeki boyalama ekipmanı sayısı ve maddi değeri nedir?
110	İşletmenizdeki otomatik boyalama makinası sayısı ve maddi değeri nedir?
111	İşletmenizdeki jenaratör sayısı ve maddi değeri nedir?
112	İşletmenizdeki flaşör sayısı ve maddi değeri nedir?
113	İşletmenizdeki alarm sayısı ve maddi değeri nedir?
114	İşletmenizdeki projektör sayısı ve maddi değeri nedir?
115	İşletmenizdeki tüfek sayısı ve maddi değeri nedir?
116	İşletmenizdeki dalış ekipmanı sayısı ve maddi değeri nedir?
117	İşletmenizdeki filtre sayısı ve maddi değeri nedir?

118	İşletmenizdeki otomatik yemleyici sayısı ve maddi değeri nedir?
119	İşletmenizdeki soba sayısı ve maddi değeri nedir?
120	İşletmenizdeki fener sayısı ve maddi değeri nedir?
121	İşletmenizdeki soba sayısı ve maddi değeri nedir?
122	İşletmenizdeki fener sayısı ve maddi değeri nedir?
123	İşletmenizdeki hava taşı sayısı ve maddi değeri nedir?
124	İşletmenizdeki fener sayısı ve maddi değeri nedir?
125	İşletmenizdeki diğer malzeme sayısı ve maddi değeri nedir?
126	Alet makine bakım ve onarımı için harcanan para ne kadardır?
İşletmelerin Bina Sermayesi	
127	İşletmenizde betonarme bina bulunmaktamıdır? Varsa ise değeri nedir?
128	İşletmenizde yüzer bina bulunmaktamıdır? Varsa ise değeri nedir?
129	İşletmenizde bina bakım ve onarım gideri için harcanan para ne kadardır?
İşletmelerin Havuz/Kafes Sermayesi	
130	İşletmenizde havuz bulunmaktamıdır? Varsa ise yapısı ve değeri nedir?
131	İşletmenizde yüzer kafes bulunmaktamıdır? Varsa ise yapısı ve değeri nedir?
132	İşletmenizde havuz/kafes bakım ve onarım gideri için harcanan para ne kadardır?
İşletmenin Kapasitesi	
133	İşletmenin yasal olarak kuruluş kapasitesi ne kadardır?
134	İşletmenin yasal olarak günümüzdeki kapasitesi ne kadardır?
135	İşletmenin bu yılki aktif kapasitesi ne kadardır?

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Nehir AKSU

Doğum Tarihi ve Yeri : Elazığ

Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu: Lisans

Mezun Olduğu Lise : Elazığ Mehmet Akif Ersoy Lisesi

Lisans/Bölüm : Anadolu Üniversitesi/ İşletme

Tez Konusu : Tunceli İlinde Faaliyet Gösteren Alabalık İşletmelerinin Yapısal ve Ekonomik Analizi ve Pazarlama Durumu.

Yabancı Dil / Diller : İngilizce

İş Deneyimi Çalıştığı Kurumlar : 2000-2001 Milli eğitimde bilgisayar öğretmenliği, 2013-2014 restaurant işletmeciliği.

Adres : Munzur Üniversitesi